

Fonden til Sakskøbings historie

Årsskrift 2006

14. årgang

Lokalhistorisk årsskrift for Sakskøbing kommune udgives af fonden til Sakskøbings historie i samarbejde med Lokalhistorisk forenings årsskriftudvalg.

Adresse: Lokalhistorisk Arkiv, Juniorsgade 35, 4990 Sakskøbing
Telefon: 54 73 02 31
E-mail: sakskoebinglokalarkiv@post.opasia.dk

Redaktion: Hans Bech, ansvarlig,
Martin Nyvang, layout samt
årsskriftudvalget

Omslag: Juniorsgade år 1917, yderst til højre Juniorsgade 19, næste
hus er Juniorsgade 17. Nr. 19 blev nedrevet i 1939.
Billede udlånt af Lokalhistorisk arkiv.

Tryk: Grafikom A/S
Oplag: 350 eksemplarer
Salg: Bøger og Papir, Søndergade 1, 4990 Sakskøbing
Pris: 60,00 kr. inkl. moms

Brug af artikler og uddrag fra disse er tilladt mod kildeangivelse.

Årsskriftudvalgets medlemmer:

Hans Bech, Formand
Anne-Lotte Sjørup Mathiesen
Johan Jørgensen
Rene Larsen
Bo Christiansen

Forord

af Hans Bech

Lokalhistorisk årsskrift for Sakskøbing kommune er her på gaden i 14. udgave, det bliver den sidste inden Sakskøbing kommune som selvstændig nedlægges og indgår i den nye Guldborgsund kommune. Dette vil få indflydelse også på den måde det lokalhistoriske arbejde fremtidig skal udføres, og for så vidt angår årsskriftet, som jo udgives af Fonden til Sakskøbings historie i samarbejde med årsskriftsudvalget, vil det også være af betydning at fondne i 2006 slutter arbejdet med udgivelsen af den sidste bog i 3 bindsværket om Sakskøbing kommunes historie. Det er dermed det sidste bind af Lokalhistorisk årsskrift, der udgives af Fonden til Sakskøbings historie. Vi har været glade for den opbakning, man har givet os gennem årene. Årsskriftet er solgt godt og har blandt andet medvirket til finansieringen af vort bogværk om Sakskøbing kommunes historie, samtidig med at de mange historier, der er samlet gennem de 14. år, har været med til at skabe baggrund for udarbejdelse af den egentlige historie.

Hvorledes arbejdet efter 2006 skal gennemføres vil blive drøftet i lokalhistorisk forening og arkivbesyrelsen i den kommende tid. Men herved lægger vi årsskrifte frem, idet vi håber, det må blive til glæde for de mange læsere, der gennem årene har købt det, brug det som gaveartikel og lignende.

Der skal lyde et tak til de mange, der har bistået med udarbejdelsen. Det gælder forfatterne, som vi har forsøgt at få med gennem flere år, men også således, at der til stadighed var nye forfattere, der var med til skabe en ny profil for årsskriftet. Også en tak til medarbejderne på arkivet for stor og god bistand med oplysninger, billeder og lignende. Årsskriftet økonomi kunne ikke have klaret det uden gode sponsorer, og vi har gennem alle årene haft meget glæde af lokale sponsorer, det gælder både virksomheder, enkelte personer og Sakskøbing kommunes udvalg for børn og unge, har ved mange lejligheder været en god støtte.

Årsskriftet er igennem de seneste år trykt Lollandspostens trykkeri Grafikom.

Vi takker også trykkeriet for godt samarbejde.

Endelig vil vi fra Fondens bestyrelses takke årsskriftsudvalget og dem, der har bistået med layout mv. for indsatsen gennem årene.

Også i 2006 er årsskrifte fyldt med artikler om steder, personer og hændelser fra tidligere tid men også fra nyere.

Vi har i år valgt at føje en nyskabelse til, idet vi har besluttet at færdiggøre den Sakskøbing historie, der blev udgivet i 1995 ved 25 året for storkommunernes etablering. Den gør vi færdig, således at årsskrifte i år indeholder begivenheder i Sakskøbing fra 1995 til 2006 udarbejdet på grundlag af avisartikler med

billeder af blandt andet de begivenheder, som har præget de 12 år.

I forbindelse med kommunernes overgang til den nye Guldborgsund kommune har vi ment at det var på sin plads at fortælle historien om de to overfartssteder af Guldborgsund, som fandtes ved henholdsvis Sundby, Nykøbing og Guldborg.

Der har været overfartssteder, som har bundet Lolland og Falster sammen gennem århundreder. Nu vil de også være en del af den nye storkommunes forbindelse mellem Lollands østlige del og Falster.

Vi ønsker god læselyst.

Indholdsfortegnelse

Fonden til Sakskøbings historie	1
Forord.....	3
Indholdsfortegnelse.....	5
Berritzgaard Gods, historie, nutid & fremtid.....	7
Læreår i Sakskøbing 1904 - 1908	12
Landsbyskolen i 1800-tallet.....	20
Færgestedet ved Guldborg gennem tiderne	27
Begivenheder i Sakskøbing i perioden 1995 - 2006	32
Færgestedet ved Nykøbing F. - Sundby gennem tiderne	47
Inspektør Poul Gerner Nielsen 1894 - 1963	53
Skibsmæglerne i Sakskøbing havn 1910 - 2006.....	58
Beretning Lokalhistorisk forening.....	67

Berritzgaard Gods, historie, nutid & fremtid

af Fredrik lensbaron Rosenørn-Lehn

Det er uvist hvornår Berritzgaard opstod som herregård, men ejendommen kendes så langt tilbage som fra 1382. En slægt ved navn Pøiske skal have ejet gården og i begyndelsen af 1500-tallet var den via spindesiden gået over til slægten Huitfeldt.

I årene op til 1586 lod Jacob Huitfeldt og hans hustru Lisebeth Friis den nuværende hovedbygning opføre, formentlig ved bygmester Hans van Steenwinckel den ældre. Stilen kaldes hollandsk renæssance og Berritzgaard regnes for at være et af de mest uspolerede eksempler på en herregård fra denne stilperiode i Danmark.

I 1654 solgte enkemanden efter Øllegaard Huitfeldt : Joachim Gersdorff gården til Hans Wilhelm von Harstall, den udvalgte prins Christians overstaldmester. Hans søn Chr.Ulrich von Harstall fik på grund af sine fortjenester af kongen foræret jordtilliggender til Berritzgaard. Datteren solgte i 1729 gården til Abraham Lehn. Dennes slægt var

indvandret fra Baccarat i Alsace og ernærede sig i starten som vinhandlere i København. Abraham Lehn og hans broder Johan skulle komme til at sætte sig spor i dansk godshistorie frem til i dag. For deres arv på 200.000 rigsdaler plus værdien af mange ejendomme, gårde og skibe, købte de adskillige godser op. Begge blev senere adlet.

Abraham Lehns søn: Poul A. Lehn arvede såvel sin faders som sin barnløse farbrors besiddelser og efter tilkøb af Oreby gods i 1775 skabte han af disse baronierne Guldborgland (Oreby og Berritzgaard) og Lehn (Hvidkilde) samt stamhuset Sønderkarle (Lungholm og Højbygaard).

Poul A. Lehns søn siges at have mistet livet ved at falde ud af et vindue på Berritzgaard. Han besiddelser gik derfor over på spindesiden.

Et barnebarn: Christiane Henriette von Bärner arvede baroniet Guldborgland og senere

Berritzgaards hovedbygning

også baroniet Lehn. Hun giftede sig i 1804 med Otto Ditlev Kaas, der døde allerede i 1811. Hun giftede sig igen i 1820 med oberst Henrik Christian Rosenørn, der efter kgl. Forordning herefter skulle føre navnet Rosenørn-Lehn.

Slægten Rosenørn, der blev adlet i 1675, ejede en række herregårde i Jylland her under familiens stamhus »Nørholm«, levede en række højt placerede embedsmænd i det 19. århundrede.

De nygifte havde besluttet at flytte baroniets hovedsæde til det smukt beliggende, men stærkt forfaldne Oreby slot og istandsatte dette. Berritzgaard blev forladt af sit herskab og så at sige lagt i mølpose i de næste 160

år. Den forfaldne sidefløj, som skulle have været sat i stand, blev i stedet fjernet og Hans von Steenwinckels hus fik lov til at stå hen, kun nødtørftigt vedligeholdt indtil 1970, hvor Christiane Henriettes tipoldebarn, den nuværende ejer, Fredrik A. Rosenørn-Lehn besluttede at gøre huset til privat bolig.

Helt ubenyttet havde huset dog ikke været. Det fungerede således som lazaret under krigen 1864. Som flygtningehjem i årene lige efter første verdenskrig og som garnison for den danske hær 1942-43 og siden den tyske 1943-45. Endvidere som centrum for en større flygtningelejr i 1945-49 og i en kort periode i 1950'erne som tæppefabrik.

Af kendte større istandsættelser af Berritzgaard var der en i 1890-erne hvor de nuværende blyndfattede vinduer sandsynligvis stammer fra. I midten af forrige århundrede blev en bindingsværkskarnap, der sad udvendig på riddersalen, fjernet. Efter orkanen i 1967 blev tårnkuppel og spir fornyet.

Den offentlige vej: Kogangen, blev fra en føring umiddelbart nord for – og parallelt med hovedbygningen flyttet til det nuværende forløb gennem avlsgården syd for.

Voldgravssystemet blev oprenset og udvidet. Der blev etableret en ny voldgrav, der hvor vejen havde været. Dette delvis nye voldgravsanlæg blev efterfølgende fredet.

I samme periode blev det gamle parkrum nord for huset genåbnet. Frugthave og et yngre allé system blev fjernet så den dobbelte lindeallé fra midt i 1700 tallet igen blev rammen om et åbent areal. Tilgroede vandhuller, muligvis rester af den oprindelige barokhave, blev opgravet og syd for huset blev de første store rododendrongrupper anlagt.

I 1971-2004 har huset undergået en fuldstændig istandsættelse. Udvendig fra fundament til skorstene og indvendig fra kælder til loft. Indkørslen, som gik ind midt for husets sydside, blev flyttet til det nuværende forløb.

I perioden 2001-2004 har hele avlsgårdsanlægget undergået en gennemgribende restaurering.

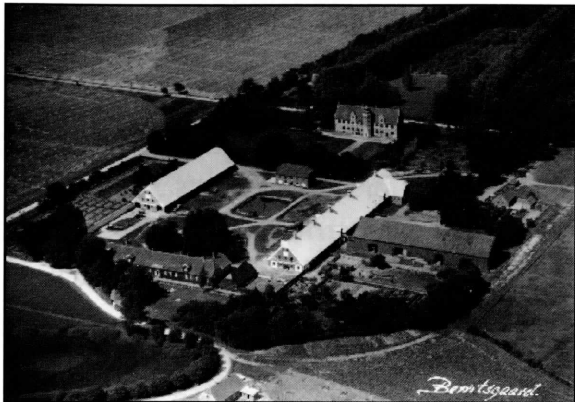
Hvad angår selve godset, blev det som nævnt sammenlagt med Oreby gods ved oprettelsen af baroniet Guldborgland i 1789. Baroniet eksisterede indtil lensafløsningen i 1919-21, hvor den daværende ejer Fredrik M. Rosenørn-Lehn valgte at lade hele den

tvungne udstykning foregå fra Berritzgaard og Ødegaards jorder.

Efter udstykningen solgte han resterne af Ødegaard og forsøgte også at sælge resterne af hovedgården Berritzgaard. Efter lensafløsningen flyttede han til Sverige og bosatte sig på sit skånske gods Rössjöholm.

Det lykkedes ikke at sælge Berritzgaard og i 1936 overdrog han derfor resterne af gården samt Oreby gods til sin ældste søn Otto Rosenørn-Lehn, der drev begge godser samlet indtil han i 1970 overdrog Oreby gods til sin yngste søn Michael Rosenørn-Lehn og Berritzgaard gods til sin ældste søn Fredrik A. Rosenørn-Lehn, og i 1972 også skovene Storskoven og Odden Skoven til denne.

I 1975 overtog Fredrik og Michael Rosenørn-Lehn selv driften af deres ejendomme og dannede samme år et driftsinteressentskab, der indtil 2000 drev begge godser som ét. I løbet af 1990-erne stod det mere og mere klart, at der på sigt ikke ville være økonomi i at holde på alle de urentable arealer og overflødige bygninger, der historisk hørte under det forhenværende baroni. Driftsinteressentskabet blev derfor opløst og samarbejdet lagt i nye og mere tidssvarende rammer.

Avlsbygninger og hovedbygning

Nutidens udfordringer:

En moderne godsejer står over for forskellige udfordringer:

- 1: Han skal drive en produktionsejendom under stadigt svindende indtægtsgrundlag fra den traditionelle drift.
- 2: Han skal vedligeholde og værne om kulturarven og kulturarealerne.

Den mest akutte er det svindende indtægtsgrundlag, der hovedsagelig bestemmes af tre faktorer:

- 1: Prisen på de produkter godset dels har valgt – og dels har lov til at producere.

2: De lovmæssigt fastlagte produktionsbegrænsninger.

3: Omkostningerne.

Hvad angår indtægterne på en ejendom som Berritzgaard Gods er landbrugsindtægterne faldet til ca. en femtedel i forhold til 1970-erne målt i nutidskroner trods EU's subsidier. Skovbruget er nærmest faldet ud som erhverv. For Berritzgaards skovdistrikts vedkommende primært grundet en skæv aldersklasse fordelingsstruktur efter stormskaderne i 1967 og 1993 og sekundært grundet kollaps af råtræspriserne.

Produktionsbegrænsningerne kan f.eks. være braklægningsordninger, gødningskvoter, kemikalieafgifter og dyrkningsmæssige restriktioner i forbindelse med udpegede naturbeskyttelsesområder. På omkostningssiden har lønningerne været konstant stigende i hele samme periode og den samlede beskatning af de faste ejendomme er tyngende.

Stillet over for disse udfordringer på et gods hvor der i omtrentlige tal var 200 ha landbrugsjord og 1100 ha. skov, har Fredrik Rosenørn-Lehn valgt at afhænde hovedpar-

ten af skovbruget og nedlægge den kommercielle drift af resten samt forsøge at øge landbrugsarealet og rationalisere så meget som muligt. Desuden blev det besluttet at »udflage« en del af produktionen.

Storskoven på 900 ha. er således solgt i 2000 og Odden skov på 100 ha. solgt i 2004, mens der er tilkøbt 50 ha. landbrugsjord i 2000.

Godset er i dag uden medarbejdere og driften er udliciteret til Oreby Gods. Udflagningen er sket til New Zealand og til det sydøstlige USA.

Fremtiden.

Hvad fremtiden bringer for et sted som det nuværende Berritzgaard Gods, og for de fleste andre tilsvarende ejendomme, må enten blive en funktion som en velhavers lystejeendom eller alternativ benyttelse af arealerne og bygninger til f.eks. golfbaner, kro- eller hoteldrift eller administrationsbygning for erhvervsvirksomheder.

I det hele taget ligger der en kæmpe udfordring i at finde en værdig udnyttelse af den store bygningskulturelle arv, der stadig findes i dansk landbrug i den orden disse bygninger bliver ubrugelige eller overflødige til deres oprindelige formål.

Læreår i Sakskøbing 1904 - 1908

af Elisabeth Mow og Eva Mow

Farfars læreår i Sakskøbing 20.4.1904 – 1.11. 1908.

Poul William Mow blev født den 30.10.1889 og døde 21.06.1932

Poul William Mow beretter om sine læreår i Sakskøbing hos manufakturhandler Christian Krag fra sit 14. til 18. år.

Erindringerne er nedskrevet på rejser i Jylland, som handelsrejsende november 1919 til februar 1920 og er tilegnet hans hustru, Magda, Petrea, Wilhelmine Mow, født Sørensen (født 1.april 1897- død 25.6 1983

Poul og Magda blev gift den 28.12 1919.

Paul William Mow

Sakskøbing dengang.

Du venlige lille by, med de små huse og de gamle røde tage, jeg holder af dig, fordi jeg har så mange gode minder tilbage, du har givet mig.

Lidt er der jo forandret i de 14 år- en ny gade, nogle nye huse, nogle nye navne- ellers ligger du der så fredeligt – ligesom beskyttet af kirken med det store tårn.

Sakskøbing skal ligesom Maribo, ses om aftenen, en sommeraften, nede fra åen, så brygger mosekonen, og engene dampe, frøerne kvække i den stille sommeraften, og bag den lette tåge ser du den lille by, med haverne ned til åen, med hvide både ved gamle frønnede pæle.

Der høres taktfaste åreslag – det er Sakskøbing Roklub, der som en pil farer dig forbi - du har endnu at høre HANS stemme, som uegennyttigt ofrede sig for Sakskøbing ungdom -

forbi forbi-

Han sidder nu ovre i Randers - og hvor mange af de unge fra DENGANG takker

ham for hvad han var for dem, takker for hans gode råd, de morsomme aftner han skabte os - det alt sammen ?.

Ja, dette afsnit bliver i høj grad viet til løjtnant Carl Frederik von Rosen. Idealisten – højremanden – ungdommens ven !

Den fineste og nobleste personlighed jeg nogensinde har mødt !

Sakskøbing var ret kendt – og er endnu for resten, blandt de Lollandske byer – kendt for borgernes gode humør og deres evne til at HOLDE SAMMEN.

Når der skulle arrangeres en fest, om sommeren, eller om vinteren, var borgerne altid nogenlunde enige om at holde sammen, og hver især gøre SIT til at festligheden forløb så fornøjelig som muligt.

Der var altså meget få STIVSTIKKERE .

I Maribo, den lille snobbende by, var jordbunden dem bedre!

Der var »Julius Lund« hvis søn Nicolaj kunne være såre grinagtig, og altid var med ved diletantkommedier og sligt.

Der var Blik-Lunds, Anna og Håkon. Anna var en rask pige, som hverken nægtede sig selv eller andre noget, men hun var rar og venlig, og der var meget få som ikke kunne lide hende trods hendes noget lette liv.

Christian Krags forretning »Messen« beliggende Brogade 4, nr. 2 fra venstre hvor Paul William Mow stod i lære.

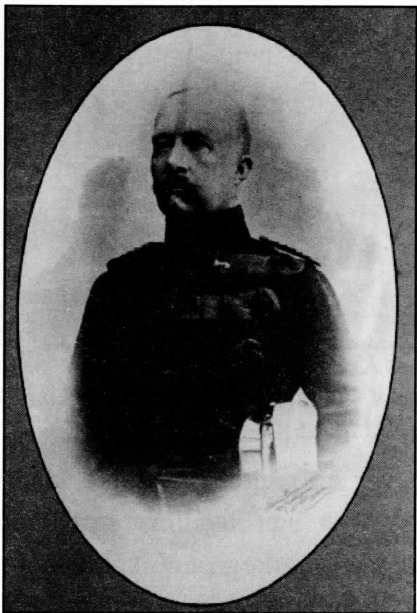
Håkon var en meget fin mand. Han fik en gang syet et sæt tøj hos storskrædderen – brunt med mørkegrønne kantebånd, hertil en vest, hvis farver var et orgie af pragt.

Han havde det på første gang i pinsen 1907, og man kunne godt sige » at end ikke Salomon i al sin herlighed var klædt som han«.

Så var der Frits Rasmussens – byens fineste familie. F.R. selv var en jævn og bramfri mand, familien derimod følte sig lidt, og da navnlig sønnerne, hvoraf kun den ene, Boje, klarer sig, og det kun fordi han blev meget rigt gift.

Der var også postmester Mathiesson. Han var i sin tid tvungen til at blive afholdsmand, hans yndlingsret var derefter sagosuppe med dygtig rom i.

Han var en storsnudet ubehagelig karl.

Toldassistent, Løjtnant Carl Frederik Hermann von Rosen, 1860-1932.

Så var der sagfører Larsen – en rar, jovial mand. Hans kone, som var tunghør sad altid ved vinduet i hans ejendom, overfor kirken, og syede – og hun gør det den dag i dag – Jeg ser hende hver gang jeg er i Sakskøbing.

Men det samlende punkt i det hele var dog von Rosen.

Få eller ingen forstod at arrangere som han, at sætte i scene, at få det hele til at glide under én hat.

Han havde mange fjender, blev af »småborgere« betragtet som en halvgal mand – det

var bare misundelse – DHR. kunne jo ikke selv. De havde ikke von Rosens fine dannelse, hans humør, hans interesse og kærlighed for ungdommen.

Von Rosen var dengang vel ca. 40 år gammel. Han var løjtnant, men beklædte nu en toldassistentens stilling i Sakskøbing. Han var af fin familie, havde en optræden og en dannelse som han havde været så lykkelig at tage i arv.

At se ham tale med en DAME, f.eks. den gamle baronesse på Oreby var en nydelse. Det var den fødte kavaller. Von Rosen kom for resten både hos den gamle baronesse og hos de unge på selve slottet.

Von Rosens fader var med i 64 – major von Rosen – og faldt ved Dybbøl.

Von Rosen sagde selv, at det var én af grundene til at forsvarssagen havde hele hans kærlighed, og i at han, efter sin ringe evne, ville gøre sit til at ikke den opvoksende ungdom skulle komme til at stå overfor et nyt 64.

Han var højremand, - dog kan han i grunden ikke kaldes «politiker» – dertil var han for idealistisk – men netop dette at han altid holdt idealets fane højt – gjorde, at vi holdt af ham, gør, at jeg NU mange år efter, min-

des den mand med største glæde og taknemmelighed.

I 1906 stiftedes på von Rosens initiativ »Saxkøbing conservative Ungdomsforening« – den første i landet.

Møderne blev holdt oppe hos Larsen på torvet, i en lille, men hyggelig bagstue, hvor vi 20-30 mennesker grupperede os om et langt bord, med vor formand von Rosen for bordenden.

Heroppe har jeg tilbragt nogle af mine bedste aftner i Saxkøbing.

Aftner hvor humøret gik højt - men aldrig over stregen – det skulle von Rosen nok sørge for, aftner som vekslede med taler og gamle sange. – Ja, det er underligt at skrive om det nu – 14 år efter – vi var unge, og von Rosen var ung med os. Sorgløse var vi, og glade som ungdom på 20 år skal være det – og særlig glade blev vi når vi fik en bolle punch – det skete ved særlig højtidelige lejligheder.

Vi havde mødeaften hver onsdag klokken 9. – Jeg husker at Larsen (værten) var radikal det vidste jeg ikke lige straks, og en aften før mødet var åbnet, udtalte jeg til ham som min hjertensmening at ALLE radikale er nogle

store lorte. (Det mener jeg for resten endnu) – Larsen blev lynende gal, men sagde ikke noget, men jeg kunne jo alligevel mærke at jeg havde såret ham, og det var jo ikke meningen!

Von Rosen skaffede til disse onsdag aftner foredragsholdere, lærere o.s.v. og sørgede på det bedste for god og sund underholdning for os. – Engang holdt jeg foredrag – det hed »Historiske steder på Lolland.« Jeg havde nedskrevet hele talen, og mente at den ville vare en time - jeg var udtømt på et kvarter!!

Et lærte jeg DEN aften, at jeg kunne tale, jeg var ikke nervøs, kørte ikke i stå, og vrøvlede ikke, og for så vidt slap jeg godt fra det. Jeg beskrev Oreby og Berritsgaard bl.a. og det førte til at von Rosen hos den gamle baronesse fik udvirket tilladelse til og fik IND-BYDELSE til, sammen med foreningen, næste søndag at bese Oreby slot og Berritsgaard – og her ville så den gamle baronesse traktere os med chokolade.

Vi gik med von Rosen i spidsen derned. På vejen mellem Oreby og Berritsgaard mødte vi den gamle baronesse, som var ude på en af sine sædvanlige spadsererture. Hun hilste på

os og stod længe og talte med von Rosen og til sidst sagde hun højt » vil De ikke vise mig den unge Mow« – jeg måtte frem af geledet og bukkede dybt. Den gamle baronesse så et øjeblik på mig, så sagde hun »hvor det glæder mig at der er unge som holder af deres land og kender dets historie, den slags interesser vil De blive lykkelig ved!« – Så tog hun afsked med os, idet hun ønskede os at chokoladen på Berritsgaard ville smage os godt.

Jeg var stolt af dette – den gamle baronesse, det fineste der den gang overhovedet eksisterede på Lolland, havde tiltalt MIG, en lærling!

Når jeg skriver at den gamle baronesse var det fineste der dengang fandtes på Lolland, så mener jeg ikke i klæder – langt fra – nej-, hun var kendt for sit gode hjerte, og sin hele bramfri færd – hun var en af dem om hvem man virkelig kunne sige, at HUN ikke havde glemmt at adel forpligter!

Ved særlige højtidelige lejligheder fik vi punch, og mødet trak ud til 1- 2 stykker! Så gik bølgene højt, deroppe i det lille tilrøgede, men hyggelige lokale. Vi diskuterede,

vi sang, vi spillede- foreningen havde sit eget orkester.

Der var Magnussen, død af tuberkulose i 1912, han spillede violin, Wæver, klaver og Olsen Hardenberg fløjte.

Der var en stemning, en sund livsglæde over disse aftner, som gør at jeg ikke uden vemod kan mindes dem. DA var vi unge, ejede DEN sorgløshed, gode tro, og lyse syn på tilværelsen- som vi uvægerligt, lidt efter lidt mister eftersom vi bliver ældre!!

Undertiden, når et medlem skulle rejse blev der lavet afskedsfest for ham. Vi skrev sange og drak punch.

Jeg husker en kommis Rasmussen hos August Green som vi havde fest for.

Den gode Rasmussen var lidt vel interesseret i det andet køns intime liv. Von Rosen holdt som altid ved sådanne lejligheder afskedstalen.

Og her kom han ind på emnet KVINDEN! Han rådede os alle i smukke varme ord, til at se op til kvinden, agte og respektere hende og han motiverede det ganske kønt med at een af dem jo var vor moder!

Vi skulle huske, når vi kom sammen med unge piger at en ung pige er som et kostbart spejl - en ridse- et skår og det kan aldrig heles!

Nå, von Rosen havde troen. Han var født galant, på en egen smuk og gammeldags måde. I de senere år kan jeg ikke dele hans opfattelse – desværre for mig!

Jeg foragter kvinden dybt, fraregnet ganske enkelte undtagelser- en 10-12 stykker jeg har mødt her i livet.

Kvinden er dum, fornøjelsessyg, pyntelysten, fuld af pjat, og meget sjældent optaget af andre interesser!

Og HVIS hun endelig er det, er hun det ovenud og bliver gerne let kirkelig, fædrelandssindet alt sammen i munden – så vi mandfolk får kvalme af at høre på hende.

Men der er altså undtagelser!

Men at kvinden, som det så skønt hedder, er hvad vi mandfolk gør hende til – det er en gemen løgn.

Det har jeg erfaring for!

(Ja – ja lidt mere moderat bliver man jo altid med årene! 11.9.1921)

Selvfølgelig oprandt den dag da vi fik kvindelige medlemmer i vores forening!

Der var frøken sagfører Larsen, frøken bagermester Rasmussen – min senere elskede- Jeg havde en dårlig smag dengang – frøkerne Smith, to gode frisindede pigebørn

Annonce for »Messen«

– som altså var conservative og - en halv snes flere.

Og en skønne dag blev vi enige om at det kunne være morsomt at spille dilettantkomedie!

Von Rosen gik ind på ideen, og efter megen diskussion blev vi enige om at spille »Plader« af Christian Molt Wengel.

Vi opførte stykket i alt 4 gange.

Von Rosen havde sat alt dette i scene, havde herset med os, hver aften, for at få det hele til at gå, havde ofret sin egen fritid, for at more os!

Von Rosen arrangerede i sommeren 1908 en stor sportsfest i Saxkøbing.

Dette var virkelig noget enestående han havde sat i scene.

Fra alle de Lollandske byer kom folk, nær og fjern fra, byen var rigt flagsmykket. På estraden på torvet dansedes der - om aftenen i Holmeskoven og på hotellet var der bal.

Dagen begyndte med fodboldkamp mellem de 7 lollandske klubber. Senere var der kaproning og sejlads ved Oreby, dystløb i havnen, baljeroning, sækkevæddeløb, to varieteer hvor lokale kræfter deltog, bl.a. Nikolaj Lund, som var ustyrlig morsom. Der var biograf på havnepladsen. Der var i det hele taget alt!

Byens handlende havde pyntet deres vinduer med rødt og hvidt og om aftenen var torvet og gaderne et bølgende menneskehav!

Alt det havde von Rosen lavet!

Og kun ham. De andre kunne nok sige hvorledes det skulle være – men gøre det - nej! Dertil var de for små!

Der var dem i Saxkøbing der sagde at von Rosen arrangerede alt dette for at blive nummer 1 – for altid at være fremme i linjen.

Jørgen Larsens restaurant beliggende Torvet 13, hvor »Saxkøbing conservative Ungdomsforening« holdt møder.

Det passede ikke, det var en naturlig trang hos ham, en virkelyst, en kærlighed til sagen og ungdommen som gjorde, at han altid måtte være utrættelig. Ofte har jeg sent om natten set lyset skinne fra hans kontorvindue nede på havnepladsen, der sad han så og arbejdede på politiske artikler og lignende. Han var for idealistisk til at være rigtig politiker – men – tale kunne han, og hans store ranke skikkelse med det lyse smil og de fine dannede træk, gjorde, at han blev mødt med en vis sympati i alle lejre.

Talte von Rosen ved et socialistisk møde – blev han altid hørt i ro, han udfordrede, og fornærmede ingen.

Ved et folketingsvalg havde Højre fået ham opstillet i København i 13. kreds mod A.C. Meyer. – 13. kreds VAR uindtagelig, men partiet havde alligevel stillet en kandidat op – for at lufte synspunkterne.

Det var forsvarssagen hint valg drejede sig om.

Efter at A.C. Meyer, som jo hører til pænere socialister – ligesom med Marat – og ikke som H.P. Hansen, Slagelse som er en bis-sesnatur og en gemen bølle i det offentlige liv, efter at A.C. Meyer havde talt om det forkastelige i overhovedet at have noget militærvæsen, kom von Rosen op.

Han slog ud med hånden, og råbte så salen rystede:

» Mine herrer! Vil vi ikke alle forsvare den kvinde vi elsker!«

»Jo, jo, jo« råbtes der med begejstring.

Gu ville man gi på tæven hvis der var nogen der rørte pigen – kom bare an!!

»Altså vil vi forsvare København« fortsatte von Rosen.

Der blev et øredøvende spektakel – men alligevel – han fik lov at tale i ro ved møderne, og personlig kom han og A.C. Meyer godt ud af det med hinanden.

Men von Rosen tog ikke kredsen, opnåede dog 935 eller 950 stemmer, det var der ingen højremænd der før havde fået på Nørrebro, og for så vidt klarede han den jo meget pænt.

Nu, mange år efter er von Rosens bevægede liv havnet i Randers.

Der er blevet stille om hans navn, han er blevet gammel nu, og det er jo muligt at en smule af idealismen er gået i løbet.

Men blandt DE unge som dengang nød godt af hans enestående selvopofrelse – dernede i Saxkøbing – disse, som jeg senere har mødt på mine rejser rundt i landet – alle er vi enige om at mindes von Rosen med den største glæde og taknemmelighed for den tid af gode og lyse minder han forskaffede os, for den kærlighed til vort gamle land, som han lærte os, og for den frihed og noblesse der kendetegnede hans hele færd.

Han var trods alt en personlighed, og dem møder man nu ikke så mange af her i livet.

Landsbyskolen i 1800-tallet

af Bo Christiansen og Bent Jensen

Jeg sluttede i sidste årsskrift skildringen af skoleundervisningen fra 1536 til 1739 med at skrive, at det først ved skoleloven af 1814 for alvor begyndte at gå fremad,

her var jeg i overensstemmelse med de forestillinger man her på Lolland måtte have, efter den foregangsstilling Lollands skoleundervisning havde fået efter Reventlow brødrenes oprettelse af 12 skoler på Vestlolland og sammen med den senere biskop P. O. Boisen i 1801 oprettelsen af et seminarium i Vestenborg, tillige var lærernes lønforhold blev sikret, fagkredsen blevet udvidet og undervisningen blevet lagt i faste rammer.

Da den store skolekommission i 1789 blev

Vignæs gamle skole

nedsat, var brødrene Reventlow selvskrevne medlemmer. Ludvig Reventlow trak sig hurtigt ud af det praktiske arbejde, men gjorde sin indflydelse gældende skriftlig, mens C.D.F.Reventlow påtog sig det slid og de skuffelser, den politiske gennemførelse nødvendigvis måtte medføre, han satte sit fingeraftryk på skolelovene af 1814, men han var skuffet over resultatet, for sammenlignet med de Revenlowske skoleordninger, var 1814-loven et tilbageskridt; men for landet som helhed var skolelovene af 1814 dog et stort fremskridt. Lovene indskærpede undervisningspligten, og de slog fast, at undervisning var et offentligt, ikke et privat anliggende, de sikrede ordnede lærerlønninger, og med den efterfølgende seminarielov kom læreruddannelsen i faste rammer. Hvad kravene til undervisningen angår, ligner 1814-lovene meget bestemmelserne for rytterskolerne og 1739-forordningen, det blev altså ikke det store spring fremad..

Det gik langsomt med at få 1814 skolelovens intentioner ført ud i livet, især på landet. Skolen var stadig kirkens datter og helt frem

	<i>Aldste classe</i>			<i>Yngste classe</i>		
<i>Kl.</i>	<i>Mandag</i>	<i>Onsdag</i>	<i>Fredag</i>	<i>Tirsdag</i>	<i>Torsdag</i>	<i>Løverdag</i>
8-9	<i>Religion</i>	<i>Religion</i>	<i>Religion</i>	<i>Religion</i>	<i>Religion</i>	<i>Religion og Bibelhistorie</i>
9-9 3/4	<i>Skrivning</i>	<i>Skrivning</i>	<i>Skrivning</i>	<i>Skrivning</i>	<i>Skrivning</i>	<i>Skrivning</i>
10-11½	<i>Læsning</i>	<i>Læsning</i>	<i>Læsning</i>	<i>Læsning</i>	<i>Læsning</i>	<i>Læsning</i>
11½-12	<i>Retskrivning</i>	<i>Retskrivning</i>	<i>Retskrivning</i>	<i>Hovedregn.</i>	<i>Hovedregn.</i>	<i>Regning</i>
2-3	<i>Bibelhistorie</i>	<i>Bibelhistorie</i>	<i>Bibelhistorie Bibellæsning</i>	<i>Bibelhistorie</i>	<i>Bibelhistorie</i>	
3-4	<i>Regning</i>	<i>Regning</i>	<i>Regning</i>	<i>Læsning</i>	<i>Læsning</i>	
4-5	<i>Geografi og Sang</i>	<i>Historie og Sang</i>	<i>Skriftlæsning og Sang</i>	<i>Regning</i>	<i>Regning</i>	

Skoleskema for Grønnegade Skole 1867

til 1933 var præsten født formand for skolekommissionen. De fleste skoler fik 2 klasser, en yngste klasse indtil 10-års alderen og en ældste fra 10 år til konfirmationen. Ved at lade de to klasser gå i skole hver anden dag, kunne én lærer klare al undervisningen. I modsætning til byerne gik piger og drenge i samme klasse.

Elevbedømmelser

På Lolland-Falster blev skoleprotokoller

påbudt af biskop P.O.Boisen den 16/11-1808. Radsted skolekommission anskaffede straks en sådan skoleprotokol til begge skoler i sognet. I perioden 1809-24, indtil indbyrdes undervisning ændrede protokolføringen, har hvert skolebarn en dobbelt folioside i protokollen. På venstre side findes opgjort månedsvi i hele skoleforløbet antallet af mødte skoledage og antallet af dage, hvor eleven er udeblevet uden lovlig grund, har været syg eller været borte med undskyldning. I højre side findes hvert år oplysning

ger om elevens sæder, evner og fremgang i læsning og kristendom/skrivning/regning. Specielt oplysningerne om elevens sæder er fyldige. F.eks. hedder det i skoleåret 1818-24 om familiehushold Mads Hansens søn Hans Madsen, født i Hardenberg Familiehus d.20. september 1811:

1818: »Han er meget raa, efterladen, vel og løgnagtig«

1819: »Opfører sig vel lidt bedre, men er meget klodset og lyver ofte«

1820: »Synes undertiden ganske tosset, med Formaning kommer ingen Vej med ham«

1821: »Opfører sig nogenledes, men anvender ingen Fliid, lover meget godt, men at efterkomme det gode er ikke hans sag«

(1822-23 ophold i Slemminge sogn)

1823: »Selvraadighed i de yngre Aar, er Aarsag i at denne Dreng gjør ingen Nytte uden at drives. Althvad er ondt lærer han snart, dog – han synes at have en Skrue løs«

Drengens evner betegnes i 1818 som »heel maadelig«. Hans fremgang svarede til hans sæder. I læsning og kristendom hedder det:

1818: A.B.C. staver slet

1819: Fremmer Læsning lidt, men uden mindste Umage eller Tanke.

1821: Læser undertiden ret godt, men ofte feilende og til Latter.

1823: Fremmer Læsning noget, men fatter lidet.

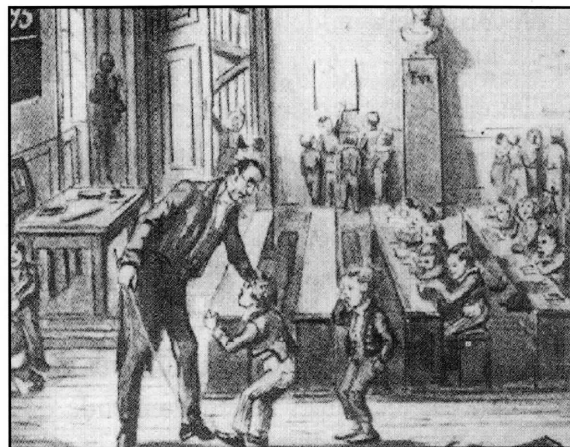
Om skrivning og regning anføres det først så sent som i 1823, at Hans Madsen skriver bogstaver, og at han adderer. På trods af ovenstående beskrivelse blev Hans Madsen konfirmeret til sædvanlig tid d. 2/4 -1826. Præstens dom over ham var, at hans kundskaber var mådelige, men at opførslen var temmelig god.

Skoleanordningen krævede desuden, at der blev ført en skolejournal. Denne blev ofte kaldt dagbog, da børnenes skolegang og daglige forsømmelser skulle indføres. Læreren skulle desuden indføre årsagen til, at børnene var udeblevet, så der kunne tages stilling til pådømmelse af mulkt, og hvis skoletiden eller undervisningsordenen ikke var blevet overholdt, skulle grunden hertil anføres.(Kontrol af læreren)

Det ovenfor nævnte påbud fra biskop P.O. Boisen 16/11 -1808 pålagde sognene på Lol-

land-Falster at føre en »Flids Journal«. Fra Holeby Skole er der bevaret en ubrudt række skolejournaler fra 1818. Den ældste journal giver følgende oplysninger om eleverne i henholdsvis 1. og 2. klasse drenge og piger. Nummer i klassen, forældrenes eller husbondernes navne, børnenes navne, alder, skolegang og forsømmelser anført for hver dag, fremførte undskyldninger for udeblivelse. Desuden årsager til skolelukning samt antegninger om præstens og skoleforstandernes skolebesøg og bispens visitats. I februar måned 1818 havde næsten alle drengene i 1. klasse haft undskyldninger for ikke at søge skole hver dag:

1. Hans "været i skov for sin Fader"
2. Kristen "været til Hove"
3. Jens "været i Skov for Mølleren"
5. Kristopher "været i Mariboer i 2 Dage 1 Dag meldt syg"
6. Hans "2 dage kiørt Forspand. 2 Dage stærkt Regnveir"
7. Rasmus "1 Dag læsset Erter 1 Dag kiørt Forspand"
9. Hans "været syg i 9 Dage"
10. Kristen "været i Mariboer"
11. Simund "2 Dage i Østofte og 1 i Fuglse med Breve"

12. Lars "været hjemme da hans Fader laae for Døden"
13. Karsten "været syg"
14. Rasmus "ligesaa"

Indbyrdes undervisning

Fra midten af 1820'erne indførtes den indbyrdes undervisningsmetode i så godt som samtlige skoler i landet under de allerstørste kontrolforanstaltninger fra myndighedernes side. På ovenstående billede ser I, hvordan tegneren Peter Klæstrup fremstillede det. Den nye undervisningsform fik stor indflydelse på protokolføringen, da en af lærernes hovedopgaver var at føre nøjagtig dagbog over undervisningen. Selve undervisningen, der skete ved hjælp af tabeller, foregik ved,

at eleverne blev inddelt i hold under ledelse af en bihjælper (elev). Ved et stød i fløjten fra læreren marcherede bihjælperen med sit hold til en ny tabel. Skoledagen var inddelt i læseskole, skriveskole og regneskole m.fl.. En Illustration, der desværre er af dårlig kvalitet, viser Kalø skoles lærers dag for den 17. marts 1832. Læreren underviste 43 elever samtidigt. Anmærkningen viser, at et stort antal elever den pågældende dag enten var syge eller fraværende. Dette fravær havde meget uheldige følger, da den meget stramme undervisningsmetode forudsatte, at alle elever var til stede. I læseskolen var der tre hold, hvor der slet ingen elever var i skole.

Marts 1832

Datum	Undervisnings Tid	Skolehold	Elever	Antal
17 ^{de}	Læseskole	1. hold	1. hold	10
		2. hold	2. hold	10
		3. hold	3. hold	10
		4. hold	4. hold	10
		5. hold	5. hold	10
		6. hold	6. hold	10
		7. hold	7. hold	10
		8. hold	8. hold	10
		9. hold	9. hold	10
		10. hold	10. hold	10
Skriveskole	Skriveskole	1. hold	1. hold	10
		2. hold	2. hold	10
		3. hold	3. hold	10
		4. hold	4. hold	10
		5. hold	5. hold	10
		6. hold	6. hold	10
		7. hold	7. hold	10
		8. hold	8. hold	10
		9. hold	9. hold	10
		10. hold	10. hold	10
Regneskole	Regneskole	1. hold	1. hold	10
		2. hold	2. hold	10
		3. hold	3. hold	10
		4. hold	4. hold	10
		5. hold	5. hold	10
		6. hold	6. hold	10
		7. hold	7. hold	10
		8. hold	8. hold	10
		9. hold	9. hold	10
		10. hold	10. hold	10

Antal
43

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43.

Side fra dagbog

Denne militæragtige undervisningsmetode, som var indført ved tvang blev af mange ældre lærere betragtet som dumt tøjeri. De rigoristiske bestemmelser blev da også lempet i slutningen af 1830'erne. Enkelte steder fortsatte den beskrevne dagbogsføring helt indtil 1860.

Nye skoler

Fra midten af 1800-tallet blev skolevæsenet på Lolland-Falster udvidet og mere differentieret. Mange nye og større skole huse rejstes,

og det var ikke få, der fik både førstelærer og anden lærer, nogle fik endda en tredjelærer. Skolens inventar blev forbedret. Der kom gymnastikredskaber og de gamle dobbeltborde, hvor halvdelen af eleverne sad med ryggen til læreren, blev efterhånden udskiftet med skolepulte, hvor der var taget hensyn til elevernes størrelse og arbejdsstilling.

Anskuelsesundervisning

I et cirkulære af 6. april 1900 anbefalede man anskuelsesundervisning i skolens første

klasser, det hedder i cirkulæret: »Ved samtaler, støttes de først til virkelige genstande, senere tillige ved tegning på skoletavlen eller til væg billeder, således søges barnets sansning og forestillings liv opdraget, ligesom det øves i at udtale sig om, hvad det har iagttaget, og forberedes således til den egentlige fag undervisning.«

Det må siges at være en bemærkelsesværdig pædagogisk nytænkning i begyndelsen af 1900 tallet og en stor kontrast til indbyrdes

Under 60 børn	60-100 børn	over 100 børn
<i>Hjelm</i>	<i>Vignæs</i>	<i>Radsted</i>
<i>Udstolpe</i>	<i>Soesmarke</i>	<i>Fjelde</i>
<i>Engestofte</i>	<i>Majbølle</i>	<i>Våbensted</i>
<i>Krårup</i>	<i>Nørre Radsted</i>	
	<i>Rørbæk</i>	
	<i>Oreby</i>	
	<i>Tårs</i>	
	<i>Slemminge</i>	
	<i>Kallø</i>	

undervisning med dens endeløse opremseringer, dog må vi konstatere, at da det kneb med læsefærdighederne her i landet efter det dårlige resultat ved de internationale prøver styrkede man indlæringen både med sproglig iagttagelse som vi kender fra anskuellesundervisningen og rim og remser, som vi kender fra indbyrdes undervisning, at skabe en varieret undervisning der passer til det enkelte barns forudsætninger må være et mål for al undervisning af de mindste elever og ligeledes undgå skiftende politiske signaler, der endda ofte kan rumme økonomisk tænkning frem for pædagogisk udvikling.

I 1847 var antallet af landsbyskoler i Saksøbing kommune 16.

Efterskrift

Kære læsere jeg håber, I har syntes godt om artiklerne om skoleforholdene op til vor tid. Jeg synes i hvert fald det har været spændende at skrive om skoleforholdene, og når jeg kan skrive, at jeg er kommet op til vor tid skyldes det, at jeg har undervist i 2 landsbyskoler. I skoleåret 1955-56 var jeg vikar i Godsted skole som forskolelærer, det vil sige jeg underviste de yngste elever i to hold hver anden dag, dette år var medvirkende til, at

Vigsnæs ny skole

jeg læste til lærer, og at jeg i alle mine undervisnings år altid også har undervist de yngste elever. I 1958 underviste jeg som praktikant i Drantum skole nær Brande, og der underviste jeg som førstelærer, altså de store elever. Jeg blev i 1960 ansat ved Sakskøbing Skolevæsen med matematik som hovedfag. Jeg kom til at opleve flere skolereformer, der alle har været har været stort lagt an, og hvor læreruddannelsen aldrig har været fulgt med. Jeg har set hvordan gang på gang fejlene er blevet gentaget. For at springe tilbage i tiden kan man sige, at Indbyrdes undervisning var særpræget, men det kunne jo være fint hvis

lærerne efter statsbankerotten i 1813 kunne undervise 100 elever på én gang, der måtte dog kraftig kontrol til fra myndighederne. Hvad er problemerne i dag?: En seminarieuddannelse der halter bagefter og medfører for dårligt fagligt kvalificerede lærere. Yderligere er der i dag for få, der gennemfører uddannelsen, derfor vil undervisningsministeren angive udviklingen. Alt er, som det altid har været. Man kan altid påstå, at man vil have verdens bedste undervisningssystem, men som vi har set, kræver det en lang, vedholdende og koordineret indsats.

Kilder:

Museum Maribo: Landsbyskolen på Lolland-Falster

Erik Nørr: Personalthistoriske og befolkningsmæssige oplysninger i skole- og fattigarkivalier før kommunalanordninger af 1841

Skolen i Danmark 1500 til 1980'erne
systime

Færgestedet ved Guldborg gennem tiderne

af Anne-Lotte Sjørup Mathiesen

Fra gammel tid har Lolland og Falster været forbundet med to færgeforbindelser over Guldborgsund. Den ene var mellem Nykøbing F. og Sundby og den anden var mellem Guldborg og Soesmarke. Guldborg, som denne artikel behandler, var i gammel tid en vigtig brik på en af fortidens mest trafikerede udenlandsruter, da den gav de rejsende mulighed for at komme til Rødby, hvorfra Europas sydligere lande ventede.

De tidlige færgegårde og færgemænd

Færgestedets tyngdepunkt lå i Guldborg – altså på Falster siden – da det var her færgegården var placeret. Det var dennes opgave at sørge for, at de rejsende fik det optimale forplejning i forbindelse med deres rejse. Færgeprivilegierne med tilhørende færgegårde, krohold og landbrug (i de fleste tilfælde op til 100 tønder Land) var i tidligere tider meget efterstræbte. Principielt var de ejet af kronen og det var derfor op til kongen at uddele færgemandsembetet til en kompetent person, da han som konge naturligvis

Færgegården i Guldborg

ikke selv var i stand til at passe samtlige af landets færgesteder. Oftest var de personer, der blev valgt folk, der havde gjort god tjeneste, hvilket betød, at »enspænder« Albret von Rosenberg i 1577 fik brev på Guldborg færge. Det fremgår af forleningsbrevet, at den forrige færgemand Mogens Andersen (ifølge Jordebogen fra 1569, der er den ældste efterretning om Guldborg færgegård, også kaldet Mogens færgemand) havde ladet hele stedet forfalde. Derfor fik Albret von Rosenberg færgegården uden afgift – kvit og frit. Udover færgegårdens jordtilliggende fik han blandt andet en gård i Lundby uden nogen form for udgifter samt mulighed for

at have 20 oldensvin, der frit kunne færdes og indtage føde i kronens skove. Eftersom færggården var meget forfalden skrev kongen til lensmanden og understregede, at han skulle tildele den nye færgemand tømmer til istandsættelse og indretning af gården så den kunne yde sit formål for de rejsende.

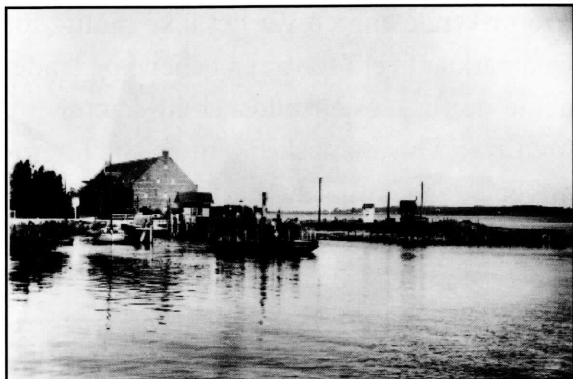
Det menes, at han døde omkring 1583, da den tidligere foged på Frederiksborg Rasmus V. Lybeck i 1584 overtog brevet på færgen. Det vides ikke præcist, hvorfor valget faldt på ham, da han var en uvidende person, der hverken kunne læse eller skrive. Derfor fik han senere fra Nykøbing Slot tildelt fire pund korn årligt for at holde en skrivedreng, der skulle hjælpe ham.

Betydningen af »svenskekrigene« (1563-1720)

Med Karl Gustav-krigene (1657-1660) oprandt bevægede dage for Guldborg færgested. Det første svenske indtog af landet forekom i 1657 og kom sydfra over Slesvig-Holsten grænsen. På grund af en utrolig hård vinter frøs bælteerne til, hvilket betød, at Karl-Gustav og hans hær uden problemer kunne bevæge sig over Lillebælt og videre til Langeland og via Lolland og Guldborgsund videre til København. På grund af det

overraskende angreb var det ikke muligt for Danmark at få et forsvar på benene og landet måtte derfor næsten fuldstændig kapitulere. Men Karl Gustav ønskede imidlertid at erobre hele landet og satte derfor i 1658 soldater i land på Sjælland med København som deres primære mål. Det betød imidlertid, at de sydlige øer i første omgang undgik stridighederne. Men selvom øerne ikke direkte var indblandet spillede de alligevel en afgørende rolle, da der herfra blev sejlet proviant, brændsel og tropper til hovedstaden. Selvom Karl Gustav gjorde hvad han kunne, mislykkedes alle hans forsøg på at belejre København i februar 1659, da Nederlandene kom Danmark til undsætning.

Herefter kom turen efterhånden til Lolland-Falster. Karl Gustav ledede selv angrebet, der eftersigende først forsøgte landgang på Vålse Nakke. Men hæren rykkede længere sydpå og lagde d. 25. april 1659 til anker i farvandet mellem Femø og Knudshoved. Tidligt om morgenen d. 27. april lettede hele flåden og satte kurs mod Vålse Nakke, hvor planen var, at der skulle landsættes de ombordværende tre fodregimenter og ni rytterregimenter. Denne plan måtte svenskerne imidlertid opgive. For det første var vandet ikke dybt nok til, at deres skibe kunne

Færgen Loppe der sejlede indtil 1934

komme langt nok ind til land og med deres kanoner støtte landgangen og for det andet var størstedelen af det danske kystforsvar netop samlet her.

Derfor drog Karl Gustav med en del af flåden og hele infanteristyrken sydpå mod Guldborg færgested. Men af strategiske grunde efterlod han tre krigsskibe og transportbådene med rytteriet for at holde det danske forsvar beskæftiget. Lolland-Falsters forsvar blev ledet af Oberst Joachim Kørber. Han havde forudset at angrebet ville komme ved Guldborg og havde derfor sørget for at udbedre skansen, hvis rester stadig kan ses i skoven på Lollandssiden. Men der blev sandsynligvis ikke kæmpet netop ved denne skanse, da de svenske skibe d. 28. april styrede mod land lidt nord for Guldborg færgested på Fal-

ster siden. Da de var et bøsseskud fra kysten blev der landsat omkring 20 mand under oberstløjtnant Schwerin. Til trods for 50 danske rytters forsøg på at holde angriberne tilbage lykkedes det imidlertid svenskerne at sætte sig fast bag et gærde indtil den samlede svenske styrke nåede frem. Da måtte de danske styrker flygte og søgte formentlig over til Lolland og videre til Nakskov. Men ikke alle nåede væk, enkelte blev taget til fange hvorimod svenskerne ikke mistede en eneste mand. Svenskerne mistede efterhånden noget af magten i landet – men var stadig i besiddelse af Sjælland – i maj 1660, da der blev indgået fred i København.

Færgemanden i omtalte periode hed Christen Nielsen. Han døde i 1666 og havde gennem livet været en anset og velhavende mand, der formåede at klare sig gennem krigsårene uden for mange store problemer. For at bevare hans og kone Kirsten Pedersdattes minder blev der i 1673 opsat et mindesmærke i form af en stor smuk gravsten med deres billeder påført.

Glansperioden

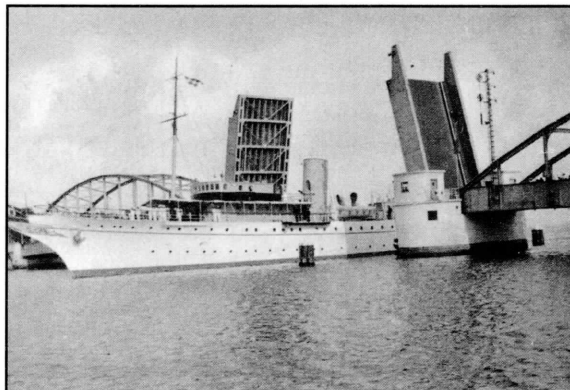
I perioden efter Christen Niensens død oprandt der er glansperiode for Guldborg færgested. Stedet havde opnået et godt ry

og rejsende gjorde gerne ophold under deres rejse. Det er derfor ikke underligt, at færge-
manden blev en meget velhavende og meget
anset mand. Han hed Cort Meyer og konen
hed Ellen Pedersdatter. De opnåede en stor
popularitet iblandt befolkningen, hvilket
blandt andet kan ses i antallet af barnedåber,
hvor Ellen var gudmoder – hele 25 på fem
år. Da Cory døde i 1690 blev han begravet i
koret i Brarup kirke, hvortil enken forærede
en pragtfuld lysekrone, »der skulle ære hen-
des mand og kirken«. Om der er tale om
en form for forsoningsgave er muligt. Det
forholdt sig nemlig således, at kvartetmester
Thomas Lermunt døde meget hastigt i færg-
egården, hvor han lå ubegravet hen i ti dage,
da dødsfaldet skulle efterforskes. Der blev
ikke rejst tiltale mod Cort Meyer og sagen
blev derefter dysset ned.

Cort og Ellen fik mange børn som videreførte
traditionen med at drive færgestedet, hvilket
betød, at der i hvert fald var tre efterfølgende
generationer, der var bosiddende og passede
Guldborg færgested i 1700-tallet.

En ny tid

Den sidste »privilegerede« færgemænd
i Guldborg var Christian Lemming, død
1773, og hans hustru Cathrine Magdalene,

Guldborgbroen, hvis opførelse blev påbegyndt i 1933.

død 1790. I deres hjem samledes nogle af
omegnens betydningsfulde personligheder,
som f.eks. Floor (af slægten Floor på Vil-
helmsdal), Astrup, Sebbelow og Dorph (den
bekendte provst fra Ønslev)

I 1766 oprettedes godset Vennerslund ved
domænesalget. Sammen med de øvrige
domænejorder solgte staten Guldborg færg-
egård med dertil hørende færgeret og kro-
ophold og eftertidens færgemænd sank nu
ned til at blive færgeforpagtere eller trans-
portforvaltere, som de også blev kaldet. Den
mest kendte af den nye type færgemand var
»den gamle kæmpe Joachim Georg Peter-
sen« (1786-1866). Hans virke ved Guldborg
færgested forløb over mange år og eftertiden
mindedes ham og hans kone Anne Marie

Holmstrøm med varme.

Den sidste færgeforvalter var A. Green-Andersen. Han afgav sit embedet i 1904, hvorefter færgefarten på forskellig vis blev forbedret. Der blev således anlagt nye færgelejer ved begge bredder samt anskaffet en motorfærge, der skulle erstatte den gamle primitive trækfærge.

I 1933 påbegyndte man arbejdet med broen, som nødvendiggjordes af den øgede trafik samt bygningen af Storstrømsbroen.

Kilder:

Danmarks historie - i grundtræk, Aarhus Universitetsforlag 2000

Gads Historiske Leksikon 2001

Færgegaard og Landevejskroer paa Lolland-Falster – Guldborg Færgegaard af Svend Jørgensen, i Lolland-Falsters Årbog 1934

Begivenheder i Sakskøbing i perioden 1995 - 2006

af Rene Larsen og Johan Jørgensen.

Den 1. januar 2007 indgår Sakskøbing i den nye Guldborgsund kommune. Dermed ophører Sakskøbing som selvstændig enhed og mange er nok spændte på udviklingen i årene der kommer.

I årsskriftudvalget har vi valgt at se tilbage. Mange husker at kommunen i 1995 udsendte et hefte til alle borgere i kommunen. I dette fortaltes der om sammenlægningen af købstaden med 6 sognekommuner til den nye Sakskøbing kommune og desuden om de vigtigere begivenheder, der var sket de første 25 år i kommunens liv. Vi har besluttet at gøre denne oversigt over livet i kommunen færdig og her følger så lidt om hvad, der skete de sidste 12 år.

1995

05.01.1995. Dele af det gamle savværk rives ned, arealerne skal anvendes til parkering for Nettos kunder.

29.03.1995. Jubilæumsskrift om Sakskøbing kommune sendes ud til alle husstande.

20.04.1995. DanDisc bygger til for millioner. Fabrikbygningen udvides til det dobbelte, og nye arbejdspladser er på vej.

31.05.1995. Lokalhistorisk udstilling: »Sakskøbing kommune i 25 år«

15.06.1995. Politisk beslutning om nedlæggelse af Sakskøbing Havn som trafikhavn på vej efter nyt rekordunderskud.

September 1995. Olde-Kolle på Orebyvej indviet.

1996

18.01.1996. Torvegade, Kirkestræde, Lillemark ensrettes.

27.01.1996. Carl Christiansens boghandel rives ned i august. Sakskøbing Boligselskab har meldt sig som køber.

13.02.1996. Den sidste butik i Slemminge Kildedalskiosken lukket.

16.03.1996. Radsted plejehjem bliver kursuscenter.

29.04.1996. Folketidende overtager Saxkjøbing Avis 1 maj.

18.04.1996. Helge Holmskovs jernskulptur »Liv« afsløres i Helge Holmskov-anlægget i Saxemarken.

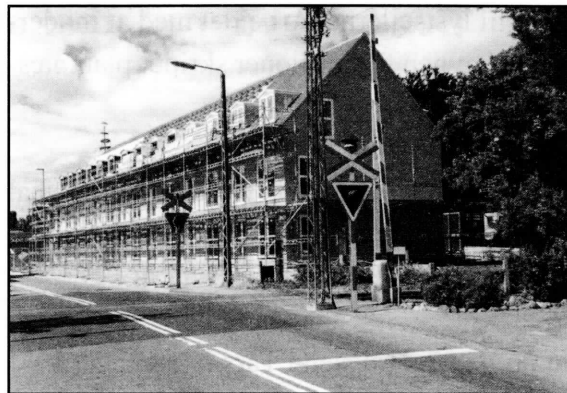
28.05.1996. Slivgaards tidligere forretning på hjørnet af Torvegade og Brogade er revet ned.

31.08.1996. Billedhuggeren Thomas Kadziolas granit-skulptur »Storm« afsløres på torvet i Saks København.

07.10.1996. Arkæologerne har fundet rester af en kælder og en brandtomt på grunden i Torvegade, hvor der tidligere var boghandel.

17.10.1996. Kaj Petersen tog det første spadestik til Doktorparken.

07.10.1996. Postvæsen vil ind i stationsbygning. Bygningen udlejes muligvis til postekspedition.

Doktorparken - rejsegilde

09.11.1996. Kunstner Heather Johansen mester for et loftsmaleri i porten til Qvades Gaard.

1997

11.01.1997. Næsten 100 berøres af pakkerilukning på sukkerfabrikken. Medarbejderstaben reduceres i løbet af det kommende halve år til fem.

18.01.1997. Politikere og menighedsråd enige om betingelserne for reetablering af kirkebakke på Slivgaards hjørne.

05.03.1997. Sidste beboer flytter fra Saks København plejehjem på Agervej.

11.04.1997. »Lagunen« i Guldborg er snart

parat til lystsejlerne. Arbejdet med at modernisere havnen for millioner skrider planmæssigt frem.

30.05.1997. Majbølle Kirkes ydre skal restaureres for et millionbeløb, og kirken skal have bygget nyt indgangsparti.

16.06. 1997. Brugsen i Tårs lukker.

02.07.1997. Posthuset lukker for bestandigt og flytter over i Stationsbygningen.

18.08.1997. Næsten 5.000 valfartede søndag til det store arrangement i og omkring Oreby Slot.

17.09.1997. Den Danske Banks gavlmaleri færdig. Det er kunstneren Arthur A'Avramenko der har stået for udsmykningen.

20.09.1997. Saksøbing Kirke får kobber-tag.

11.10.1997. Kommunen køber Karl Mertz' nedlagte virksomhed på Orebyvej. Området skal klargøres til boligbyggeri.

07.11.1997. Ødegaard udvider med nybyg-

get bilsynshal.

18.11.1997. Skibsskruen fra »Prinsesse Anne Marie« skal opstilles ved Saksøbing's nye lystbådehavn som privat gave til byen.

31.11.1997. Den første beboer flytter ind i Doktorparken.

06.12.1997. Havnens vartegn på plads. Havneudvalget modtager på tirsdag officielt gaven fra skibsværftet.

18.12.1997. Slemminge Kirkes nye klokker kom på plads i tårnet i går og har allerede været i funktion.

1998

02.01.1998. Bevaringsforeningen i Saksøbing forsøger på at redde sukkerfabrikkens funktionærboliger.

07.01.1998. Saksøbing Kirke får nyt tag.

08.01.1998. Havnens silo i Saksøbing kan omdannes til lejligheder gennem spændende forsøgsprojekt.

10.01.1998. Købmand Flemming Hansen

har købt snedkermester Hofers ejendom i Sønder-gade og vil anlægge p-pladser, døgnkiosk og benzintank på det ny erhvervede areal.

19.01.1998. Majbølle plejehjem til salg.

30.05.1998. Første spadestik til kraftvarmeværket i Saksøbing er taget.

24.06.1998. Det smilende vandtårn har fået lagt ny make up.

19.08.1998. Frygt for at broen over Saksøbing Å bryder sammen lukker Saxes Allé for bilkørsel.

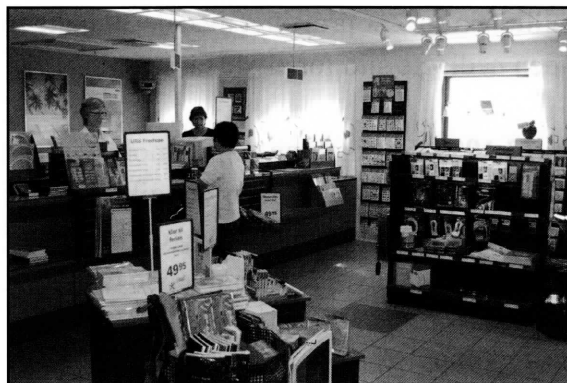
23.10.1998. Der er fuld gang på piloteringen forud for International Tarm Imports nybyggeri ved Saksøbing Havn.

26.10.1998. Senior-Huset i brogade åbner i det tidligere bogtrykkeri.

28.11.1998. Biblioteket fylder 75 år.

1999

13.01.1999. Lokalplan skal sikre en køn og grøn bykerne. Planen indeholder bestemmel-

Postbutik på stationen

ser for facader, skiltning og lignende.

24.06.1999. Posthuset er solgt til Øernes Boligselskab.

08.07.1999. Saxes Allé, der har været lukket i flere måneder, er igen farbar.

22.07.1999. Landets hurtigste brandfolk. De deltidsansatte brandmænd i Saksøbing rykker ud iløbet af gennemsnitlig tre-fire minutter.

22.10.1999. 200 år gammelt byhus, Vestergade 17 falder for at give plads til nybyggeri.

10.11.1999. Med en bevilling på knap en halv

million kroner er projektet med de 30 boliger i den nedlagte silo for alvor sat i gang.

06.12.1999. Saks København slap forholdsvis billigt under stormvejret, men det gik hårdt ud over el- og vandforsyningen, og der er mange skader at udbedre i den kommende tid.

09.12.1999. Maribo-Saks København Kraftvarmeværk i industrikvarteret har prøvekørt forsyningsnettet og er parat til at levere varme til byen fra 1. januar.

13.12.1999. Saks København Kommune er parat til at tage fat på et nyt, stort projekt, der skal forbedre boligstandarden på Kildebo.

2000

18.01.2000. Dan Disc udvides i ekspres-fart. Allerede 1. juli skal stort set hele produktionen være flyttet fra Malmø til Saks København, og Arbejdsmarkedsrådet er allerede i gang med at skræddersy kurser til de kommende nye medarbejdere.

21.01.2000. Flere hundrede træer på Aske Allé fra Oreby Slot til Lågerupvej er ved at bukke under for sygdom, og nu har de fået den endelige dødsdom.

03.03.2000. Fonden til Saks Købings Historie har nu så mange penge, at man kan sætte første bind i en serie på tre historiske bøger i gang.

30.03.2000. Det blev anlægsgartner Ole Petersen fra Nørre Alslev, der fik overdraget opgaven med reovering af Saks København Torv.

15.05.2000. Landsbysmedjen i Slemminge flytter til den historiske smedje i Saxemarken.

27.05.2000. Ny udstykning ved Uglegården.

19.07.2000. Saks Købings nye torv taget i brug.

Torvet reoveres

09.08.2000. Det tidligere halmvarmeværk på havnen i Sakskøbing er solgt til Dansk Naturisolering A/S der indleder produktion af isoleringsmaterialer på stedet.

30.08.2000. Den kommunale tandklinik fejrede 40 års jubilæum.

07.09.2000. LF-Frugt har investeret 2,7 millioner kroner i nye, moderne lageranlæg for at skaffe plads til årets høst af æbler og pærer på Lolland-Falster.

08.09.2000. Det nyrenoverede torv indviet.

20.09.2000. Officiel indvielse af kraftvarmeværket i Sakskøbing.

31.10.2000. En af byens ældste forretninger, Engberggården på havnen lukker 4. november.

22.12.2000. Siloboligerne på havnen klar før tiden.

2001

20.01.2001. Oreby Slot, kro, møllen og havnen solgt til udenlandsdanskeren Hans Michael Jebsen. Den kommende ejer har

planer om at indrette lejligheder i Slottet.

11.10.2001. I stedet for en EU-støttet oplevelsessti i Holmeskoven endte projektet med en kommunalt finansieret skovbørnehave.

08.11.2001. Guldborg Brugs runder 125 år 9. november.

17.11.2001. Det total-ombyggede Kildebo Plejecenter indviet.

28.11.2001. Sakskøbing elværk solgt til Seas.

2002

02.01.2002. Efter 55 år på Maribovej rykker Falck i Sakskøbing til sommer ind i nybygget redningsstation på Kroggårdsvej.

06.02.2002. Nye byggegrunde ved Sukkerfabrikken.

15.03.2002. Borgmester Kaj Petersen fejrer 25 års jubilæum.

08.04.2002. Hjemmeværnsgården på Kroggårdsvej indviet.

03.10.2002. Sakskøbings nye Falckstation indviet på Falcks 96-års-fødselsdag.

29.10.2002. Sakskøbing Skole indviet efter modernisering og udvidelse.

24.12.2002. Lollandsbanen nedlægger Havnebanen og forærer skinnerne til museumsbanen.

2003

30.04.2003. Hvis kommunerne skal være større, er vi mest orienteret mod øst, mod Falster og Nykøbing F., siger Sakskøbings borgmester.

13.08.2003. En særdeles voldsom brand hærgede i nat møbelforretning Sakskøbing Møbel-land i Søndergade 22.

27.09.2003. Aldi åbner sin 10. Filial på Lolland med en helt ny butik på Nykøbingvej. Chefen hedder Charlotte Jensen.

06.12.2003. Det gamle savværk i Guldborg er revet ned, for at gøre plads til 11 byggegrunde.

10.12.2003. Husbådsproducenten Water

Home vil investere ti millioner kroner i det nye projekt i Sakskøbings havnebassin.

16.12.2003. Sakskøbing er af DR Regionalen i Næstved kåret til årets juleby i Storstrøms- og Vestsjællands Amt.

Husbåde

2004

10.01.2004. Østlolland og Falster bliver én kommune. Nykøbing F.'s borgmester Poul-Henrik Pedersen mener, at Falster-kommunerne kan blive enige sammen med Sakskøbing og Nysted.

10.02.2004. Sakskøbings kommunaldirektør Bent Løfqvist har søgt og fået sin afsked.

28.06.2004. Sakskøbings nye kommunaldi-

rektør Ole Jacobsen tiltræder 1. juli.

03.07.2004. I går blev seks borgmestre enige om en storkommune på Falster og Østlolland.

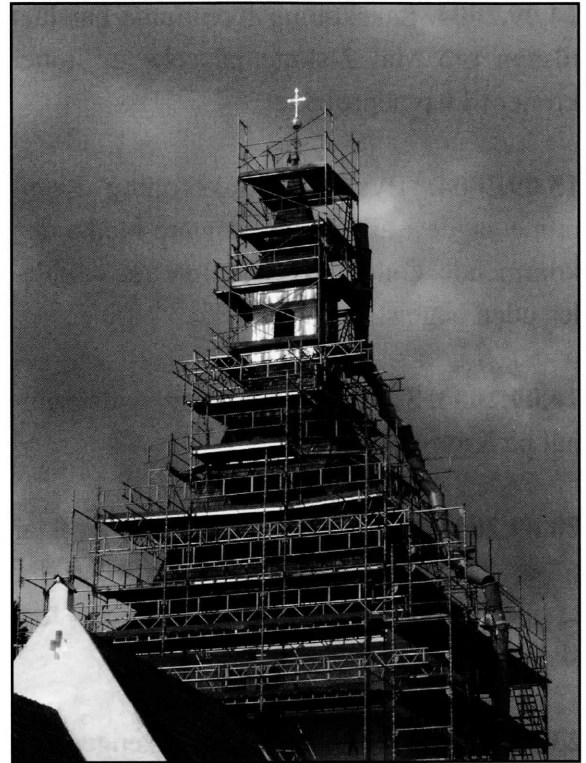
20.07.2004. Så er grunden klar til det første hus på Sukkervænget, som er det gamle fabriksareal bag Saxes Allé, der længe har henligget som isoleret naturområde.

24.07.2004. Slemminge Kirke har i løbet af de sidste måneder fået nyt spåntag, og som kronen på værket skal der nu monteres en gylden kugle og et gyldent kors øverst på spiret.

29.07.2004. Nyt gavlmaleri i Tuborgs Gård viser årstiderne, det er efter ide af maleren Poul Erik Rasmussen.

05.08.2004. Lokale job bliver flyttet til Polen. Omkring 30 job forsvinder fra International Tarm Import i Saksøbing.

10.08.2004. Støtte til Guldborgbroen. Specialskibet »Nicolaj Saj« er gået i gang med at støtte klappillerne ved Guldborgbroen, med sten og grus.

Slemminge kirke

21.08.2004. Kulturfestivalen Lys over Lolland der åbner på Saxkjøbing Sukkerfabrik, er det hidtil største kultur-arrangement på Lolland-Falster.

04.09.2004. Guldborgland Skole indviet efter omfattende modernisering.

07.09.2004. Saksøbing Roklub lagt i ruiner af påsat brand.

14.09.2004. Saksøbing Kommune har fået tilsagn om Mål 2-støtte på seks millioner kroner til havneprojektet.

15.09.2004. Byrådet i Saksøbing Kommune sagde i aftes ja til at være med i den kommende Guldborgsundkommune - aldeles uden begejstring.

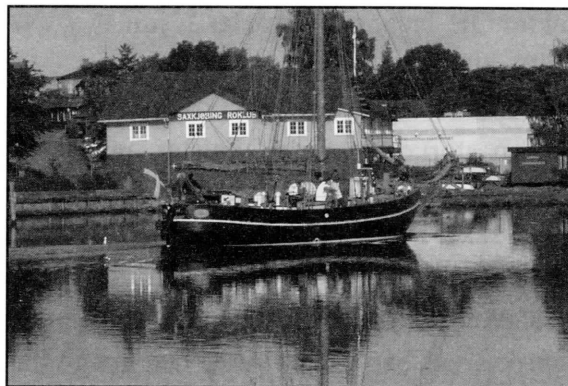
16.09.2004. Sax-Trans bygger ny godsterminal på Kroggårdsvej.

20.09.2004. Saksøbing Kommune er klar til at modernisere computerbestanden for to millioner på samtlige kommunens fem skoler.

23.09.2004. Den planlagte fodgænger- og cykelbro over Saksøbing Å fra omtrent ved Apotekervænget til omtrent ved Kildepladsen på Rørbæksiden ventes på plads i næste uge. Broen er bygget på Bandholm Maskinfabrik og skal være en central del af det kommende projekt Saxeparken.

22.10.2004. Firmaet Altskib har skrevet kontrakt på seks husbåde til Saksøbing.

24.11.2004. SEAS skal overtage bybelysningen.

Roklubben før branden

15.12.2004. Helt ny hjemmevernsgård i Saksøbing skal lukkes og sælges.

Det nye forsvarsforlig betyder, at Hjemmevernet på Lolland-Falster får distriktshovedkvarter på Sydsjælland.

24.12.2004. Aage V. Jensens fonde har købt et areal på 45 hektar ved Kalløgrå. Det er meningen at man vil etablere det til naturformål efter at sukkerfabrikken har benyttet det til deponering.

31.12.2004. Flyttedag for den røde fane. SID forlader både hus og navn og flytter i nyt fællesskab i Maribo - men beholder to ugentlige åbningstider på den Røde Plads i Saksøbing.

2005

17.01.2005. Arkiv kan bedre udnytte materiale.

Lokalhistorisk Arkiv har købt en dias-scanner, for penge skænket af lokalhistorisk Forening og ejendomsmæglerne i Sakskøbing.

01.02.2005. Seks borgmestre står bag navnet.

Den politiske styregruppe anbefaler enstemmigt, at navnet på den fremtidige storkommune skal være : Guldborgsund Kommune.

16.02.2005. Elementer til en pontonbro, som skal være fortøjningsplads for husbådene i Sakskøbing, blev søsat i går.

02.03.2005. Den første husbåd er nu på plads og er allerede lejet ud af Dansk Folkeferie som feriebolig. Med sin højde på 5,4 meter og længde på 18 meter fylder Duck'en ganske godt i havnen. Den har et bruttoareal på 140 kvadratmeter og koster 2,1 millioner kroner.

08.03.2005. Skriftlig godkendelse fra indenrigsministeriet til den sammenlægning, der allerede nu kaldes Guldborgsund kommune.

13.04.2005. Fire etager blev sænket til tre. Menighedsråd og en række foreninger fik pillet toppen af byggeriet på asfaltgrunden ved havnen. - En sejr for demokratiet sagde både venstremænd og socialdemokrat. Men de mente ikke det samme.

11.05.2005. Byrådet i Sakskøbing enig om finansieringsplan.

Princip-beslutning om at bygge en ny skole for 60 millioner kroner og lukke tre andre skoler truffet efter nogen debat og betydelig konservativ skepsis.

19.05.2005. Sakskøbing Kirkes nye digitale orgel ankommet.

Det er blot det andet af slagsen inden for den danske folkekirke og der har været en heftig diskussion forud.

24.05.2005. Byggeriet i Sakskøbing er det største i 20 år.

Siden midten af firserne har der ikke været så mange etplans villaer under opførelse som i øjeblikket.

31.05.2005. Klar til at udbygge motortrafikvejen.

Arbejdet på at udvide Sakskøbing-Ønslev-

vejen begynder med et lukket tunnelrør, men vejen er åben i hele byggeperioden.

15.06.2005. Skolebeslutning uden debat. Beslutningen om at lukke tre skoler og bygge én ny gik glat gennem Sakskebings byråd og skal til offentlig høring.

04.07.2005. Roklubben fylder 100 år .

08.07.2005. Orebyfolket levede af ål. I dag er mest Oreby Gamle Kro, som er kendt for sine stegte ål. Men førhen var der ingen på de kanter, der spiste andet. Det mener i hvert fald arkæologerne, som tjekkede havbunden ved halvøen Stensore og fandt adskillige 6.000 år gamle ålejern.

Fortiden genfundet på lavt vand. Et lille stykke under den lave havbund ud for Stensore vælter det frem med spor efter de folk, der boede derude for 6.000 år siden.

13.07.2005. Skattekontoret flytter fra byen. Sakskebings seks skattefolk bliver statsansatte fra 1. november.

20.07.2005. Lokalplan for ny skole ved Bruhns Gård fremlagt.

25.07.2005. Knivdrab i skurbyen Marianelund ved Saxenhøj. 42-årig fængslet for knivdrab.

Et opgør kort efter midnat natten til lørdag mellem to beboere i hyttebyen Marianelund på Kalkbrænderivej ved forsorgshjemmet Saxenhøj fik et tragisk forløb, da en 42-årig mand stak sin 45-årige nabo flere gange med en kniv.

Den 45-årige døde i løbet af natten af sine kvæstelser. Ved et grundlovsforhør lørdag formiddag i retten i Saksøbing erkendte den 42-årige, stærkt chokerede og rystende mand at have ført kniven.

03.08.2005. Som optakt til den musikalske del af årets Saxine-fest serveres der stegt flæsk og persillesovs i gågaden - til 525 tilmeldte gæster.

16.08.2005. Havnegade bliver bilfri promenade.

Sakskebings havneprojekt indebærer, at Havnegade skal spærres for kørende trafik på stykket ud for husbådkajen. Derfor skal der i fremtiden være tilkørsel til det lille industriområde yderst på havnen gennem den hidtil så fredelige villavej Lillemark. Så nu skal Lillemark have en ordentlig omgang.

Entreprenørarbejdet begynder på nordsiden af havnen til september.

1. september begynder entreprenørvirksomheden Per Aarsleff at ramme spunsvæggen på nordsiden af Sakskebings havnebasin, i første omgang ved kajen, hvor i sin tid skibsværftet lå. Efter de foreløbige planer skal spunsnings-arbejdet fortsætte ved rokubbens hjørne til oktober, mens tidshorisonten for det samlede projekt rækker langt ind i 2006.

19.08.2005. Omfattende trafikikkerhedsprojekt på Maribovej, der etableres cykelsti, helle-anlæg samt rundkørsel i det farlige kryds ved Shell-tanken.

24.08.2005. Sammen med kunstudstillingen bliver hovedattraktionen på årets Lys over Lolland et helt islandsk kulturhus, som flytter ind i kalkovnen på den Sakskebings gamle sukkerfabrik.

27.08.2005. Borgmester Kaj Petersen forslår at den nye skole placeres overfor Hal B. på Ellekildevej.

01.09.2005. Lollandsbanen skifter skinner og belægning i overkørslen på Kroggårdsvej.

05.09.2005. Herman Hansen udnævnt til æresmedlem af Lokalhistorisk Forening.

16.09.2005. Postbutik holdt flyttedag. Postekspedition og billetsalg til jernbanen sker frem-over i SuperBrugsen. I SuperBrugsen blev snoren klippet over og en ny postbutik indviet.

04.10.2005. Saxenhøj skal under storkommunens vinger.

Den politiske styregruppe i Guldborgsund vil overtage alle tre Saxenhøj-institutioner efter Storstrøms Amt.

12.10.2005. Millionbyggeri ved Radsted Seas-NVE opfører et elektronisk spændings-sikringsanlæg til 100 millioner kroner vest for den store transformerstation.

28.10.2005. Økologiske hønseavlere, Bent Jensen i Majbølle, måtte i går lade være med at sætte sine høns ud på friland. Årsag: frygten for fugleinfluenza.

15.11.2005. Lollands største julemarked. Sct. Georgsgildet håber på over 1.000 besøgende til weekendens kæmpe julemarked på den gamle sukkerfabrik.

Kaj Petersen - suveræn vinder
Med et kanonvalg til Socialdemokraterne og 5.540 personlige stemmer satte Sakskebings borgmester Kaj Petersen sig solidt på posten som den nye Guldborgsund Kommunes første borgmester.

22.11.2005. Den kendte forfatter og kritiker Peter Olesen ser på Sakskebing by med kritiske øjne

19.11.2005. Nu forsvinder industrihavnen. Broen, der fører over fjorden, ændres også. Vejen bliver i et niveau og med en belægning så farten sættes ned. Cykelstien forsvinder. Og fodgængere vil kunne bevæge sig på en træbro, der sænkes i niveau. Og her etableres også en såkaldt vandtrappe.

På den nordlige side af fjorden er store spunsvægge rammet ned. Når der er fyldt jord på, vil de blive afsluttet med træ, så lystbådeejerne kan gå på en bro langs molen. I alt koster havneprojektet 18 millioner kroner.

21.11.2005. Weekendens kæmpe julemarked på den gamle sukkerfabrik i Sakskebing blev et tilløbsstykke af de helt store. I weekendens løb fik markedet besøg af over 4.300 gæster.

26.11.2005. Indespærringen af de økologiske høns i Majbølle slutter torsdag.

Sundhedsstyrelsen besluttede fredag, at det 34 dage lange forbud mod at lade fritgående høns komme ud i det fri ikke skal forlænges udover 1. december.

28.11.2005. Tre familier er flyttet ind i Boligselskabets nye afdeling ved havnen.

07.12.2005. Projekt med 16 lejligheder klart.

Så er boligselskabet klar med anden etape af byggeriet Toldboderne på havnen i Sakskebing.

08.12.2005. Løsgænger Orla Petersen sikrer flertal for ny skole ved Ellekildevej.

Toldboderne

Historiske møde.

Borgmester Kaj Petersen kunne i aftes indtage formandsstolen i Guldborgsund Kommune.

14.12.2005. Skolebyggeri vedtaget i enighed.

Venstre kunne kun samle seks stemmer til eget forslag om en alternativ løsning i Radsted. Derefter valgte man i næste omgang at støtte forslaget om nybyggeri på Ellekildevej

30.12.2005. Det private byggeri i Saksøbing har ikke været større siden midten af 80'erne.

2006

02.01.2006. El-installationsforretningen Falck-Grony på Nykøbingvej lukker sin detailaf-delning i løbet af januar.

12.01.2006. Møbelfabrikken Saxoliving med 22 ansatte er flyttet til nye lokaler på den gamle Saksøbing Sukkerfabrik.

13.01.2006. Lokalplan 81 for ny skole på Ellekildevej i høring.

21.01.2006. 10 nye andelshuse planlægges ved Vibevej

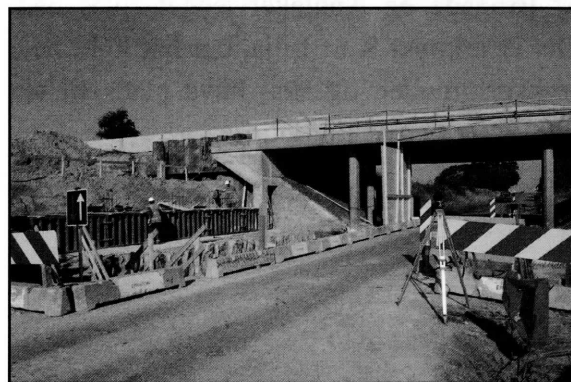
11.02.2006. Første ny motorvejsbro ved Radsted støbt.

15.02.2006. Ekstraudgifter på grund af blødbund bringer udgifterne til den store havneplan op på 22 millioner kroner.

17.02.2006. Efter at MT Højgaards folk fredag støbte broen over Langsvej, kommer turen nu til Radsted Langet.

20.02.2006. Den kendte engelske restauratør og kok Carl Jones har overtaget Hotel Saxkjøbing.

27.02.2006. SiD har solgt kontorejendom-

Udvidelse af bro - Langsvej i Radsted

men ved den runde p-plads i Apotekervænget.

28.02.2006. Lars Graff udnævnt til æresmedlem af Lokalthistorisk Forening.

10.03.2006. Fristen er nu udløbet for den nye lokalplan for området ved Ellekildevej, hvor en ny skole skal bygges. Der er modtaget to klager. Byrådet skal nu tage stilling til indsigelserne.

11.03.2006. Guldbageren i Vestergade bygges om for to millioner kroner.

15.03.2006. Den nye skole skal hedde Ellekildeskolen.

27.04.2006. Tidligere dyrehandel på hjørnet af Brogade og Apotekervænget rives ned. Det er arkitekt Kurt Lilja, der har købt hele trykkerigrunden og skal have plads til sin planer for ni nye ejerboliger.

01.05.2006. 1.000 til rockkoncert med Suzi Quatro på Saksøbing Sukkerfabrik.

02.05.2006. Boldklubben Frem fejrede 100 år

03.05.2006. Saxenhøj markerer 140 års fødselsdag og overgang til en ny æra i kommunalt regi med underholdning.

06.05.2006. Der er planer om at lave et besluttet kulturhus i sukkerfabrikken i Saksøbing.

18.05.2006. Ellekildeskolen i Saksøbing er nu så langt, at byrådet har besluttet sig for, at der er Brødrene Pedersen fra Nørre Alslev, der skal bygge den.

20.05.2006. Fælles A-forening stiftet for Østlolland. Lars Kappe blev formand for de tre sammenlagte partiforeninger.

Færgestedet ved Nykøbing F. - Sundby gennem tiderne

af Ulla Schaltz

“En sikker og anstændig overfart”

Danskerne er en nation af brobyggere. Hvilket ikke kan undre, når man tænker på, at Danmark består af mange øer. Drømmen om broer er ét, noget andet er midlerne og teknikken tilgængelig for brobyggerierne på det pågældende tidspunkt.

Det virker som om, at der altid er en ny drøm om en større og længere bro, så snart et stort broanlægsarbejde er overstået. Således skal det snart vises sig, om Lolland og Falster får den bro til Tyskland, som mange håber på skal være med til at puste nyt liv i landsdelen.

Et knudepunkt mellem Lolland og Falster

Overfarten mellem Falster og Lolland ved Nykøbing og Sundby har altid været et knudepunkt. I dag er broen, der forbinder de to øer, et stort trafikalt knudepunkt for vores landsdel. Der er tusindvis af mennesker, der hver dag krydser sundet via broen i bil, på cykel, til fods eller i tog. Selv om DSB har skåret ned i togdriften til Lolland, så er der

dog stadig enkelte afgangene til Rødby. Lollandsbanen derimod kører hver halve time mod Nakskov. Selv om der ikke er tale om myldretidstrafik efter københavnske standarder, så kan trafikken morgen og aften mærkes.

Årets gang kan også mærkes på broen; således er man ikke tvivl om, at Lolland og Falster er et landbrugsområde. Om efteråret og vinteren køres der i sneglefart efter de store traktorer, der transporterer roer til og fra sukkerfabrikken i Nykøbing. Om sommeren kan turisternes afslappede ferietempo også virke forsinkende på de lokale, der pendler over broen.

Den første bro over Guldborgsund mellem Nykøbing på Falster og Sundby på Lolland, Christian den Niendes Bro, blev indviet i 1867. Jernbanen blev først ført til Nykøbing i 1872 og i den forbindelse blev der bygget en jernbanebro syd for den daværende bro. Begge broer viste sig ad åre at være for små til at kunne klare det stigende trafikpres,

og da fugleflugtslinien over Rødbyhavn og Femern blev vedtaget, blev resultatet en ny bro, Frederiks den Niendes Bro, en kombineret jernbane og bilbro anlagt i 1962. De to gamle broer blev derefter revet ned.

Christian den Niendes bro mellem Lolland og Falster var ikke den første bro etableret for at forbinde de to øer. Den første bro blev formodentlig anlagt i 1659 af svenske soldater i forbindelse med svenskerkrigene. Den lå lidt længere nordpå mellem Pandebjerg og Grænge Skibeholt. Broen er væk, men sporene efter den er blevet lokaliseret under fiskeri som svære stammer.

Færgefart

Det vides ikke præcist, hvornår de første færgesteder i Danmark blev oprettet. Rødderne strækker sig tilbage til middelalderen, så meget ligger fast. De første beretninger om egentlige færgesteder er fra omkring år 1300. Grunden til at der for omkring 700 år siden har været tale om organiseret færgefart er, at kongen havde højhedsret over færgestederne. Det betød med andre ord, at kongemagten i middelalderen regnede sig som retmæssig hersker over rigets lande såvel som farvande. Kongen kunne derfor skænke, sælge eller udleje ejendommene mod årlige

afgifter. Sådan gik det til, at færgestederne kom på andre hænder, som oftest i kirkens eller adelens varetægt. I de kongelige privilegier bestemte kongen eller den nye færgestedsejer, hvem der skulle være færgemand på det pågældende færgested. Ligesom der også blev fastlagt rettigheder, pligter og takster for overfarten for mennesker, vogne og dyr. Disse privilegiebreve kendes helt tilbage til slutningen af 1400-tallet og er skåret over samme læst; indehaveren af privilegiet får eneret på sejladsen i et bestemt område og dermed ret til at opkræve betaling fra de rejsende efter forudbestemte og offentlige tariffer. Det hørte også til opgaverne, at færgemanden skulle opkræve de afgifter, der var pålagt egnens beboere til vedligeholdelse af færgestedet. Til gengælde skulle færgemanden sikre passagerne »en sikker og anstændig overfart« af mennesker, gods og kvæg. I forbindelse med færgestederne var ofte et andet privilegium, nemlig en tilladelse til at holde kro. Dette privilegium gav færgemanden eneretten til at betjene de rejsende med mad, drikke og husly. En kro i forbindelse med et færgested var meget vigtig, idet der ofte kunne gå flere dage med at vente på, at vejret blev bedre eller, at færgen blev fyldt passende op. Der var ikke en fast sejlplan,

Nykøbing F. og Sundby L., 1947

for der blev alene sejlet, når færgemanden vurderede, at der var en passende mængde gods eller antal passagerer. Det galt dog ikke

for kongelige eller velhavende passagerer, der kunne leje hele færgen og derved undgå ventetiden.

Færggården og færgestedet

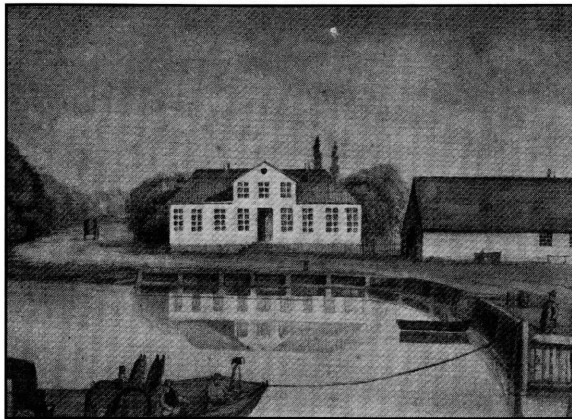
Den første kendte færgemand med tilknytning til Sundby Færgested var Hans Kortlevende, som fik sit livsbrev på færgestedet i 1516. Derefter fulgte en lang liste af færgemænd frem til 1867, hvor færgestedet blev nedlagt i forbindelse med at Christian den Niendes Bro blev indviet. Enken Mine Rasmussen blev den sidste i en række på 17 færgemænd.

Om færgestedets og færgemændenes historie findes en meget spændende artikelserie, forfattet af Adjunkt J. Jørgensen i Lolland-Falsters Historiske Samfunds Årbog 1951-53. Artiklerne bygger på en dybdegående gennemgang af kilder og fortæller om livet og arbejdet ved Sundby Færgested. Der gives et fint indblik i de forskellige færgemænds liv og levned, men også i hvilke problemer og arbejdsprocesser, der var for denne særlige profession. Færgemandens arbejde hørte til det, vi i dag vil benævne et serviceerhverv, og at servicen ikke altid var i top, kan læses af de forskellige klager, der er indgivet over færgemændene.

Abraham Lehns Færgereglement af 22. november 1737 var klar på feltet. I reglementets § 4 stod:

»Kommer Færgeren med Fragt fra Lolland, da maa den sig et Kvarter og ej længer i Nykøbing opholde for at tage Fragt tilbage. Og paa det at Folk kan faa at vide, naar slig Lejlighed til Overførsel gives, skal Færgekarlen, saa snart Færgeren er losset, trende Gange med et Sprog-Røer raabe paa Hjørnet af Færgestrædet og det lidet Stræde, som løber ned til Torvet: Den og den Færge er ankommen. Og naar han gaar til Færgeren, raaber han igen 3 Gange paa bemeldte Hjørne: Færgeren gaar bort. Og maa den ikke støde fra Landet, saalænge der kommer nogen ned ad Færgestrædet, raabende at ville med, med mindre at Færgeren ikke kan føre mere, da Folk ikke maa sættes i Fare ved Færgens Overlastning. Forsømmer Færgekarlen dette eller opholder de Rejsende, saa derover sker Klage, skal han derfor straffes enten ved at ride Træ-Hesten eller bære den spanske Kappe, efter Færgestedets Ejers Sigende; forsømmer han det trende Gange i ét Aar, maa han ikke mere til Færgekarl Bruges.«

Det meget benyttede færgested ved Sundby beskrives i øvrigt som et vanskeligt overfartssted. Nedkørslen til færgen skulle have været så stejl, at den rejsende risikerede at brække vognstangen på vognen på vej ned.

Færgestedet i Sundby

I »Taxt for Sundby Færgested fra Lolland« fra 1811 oplyses, at færgestedet på dette tidspunkt havde ikke mindre end 3 færger og dertil et uvist antal af joller. Den store færge kostede 5 mark at leje, den mellemste 4 mark og den mindste af færgerne 2 mark, jollerne kostede 12 skilling. Der var forskel på sommer- og vinterpriser; det var dobbelt så dyrt at krydse sundet om vinteren. Der var også prisdifferentiering på anden vis, tilhørte den rejsende bondestanden var der også rabat. Nødlidende personer blev overført ganske gratis.

Der var særlige graduerede takster for overførsel af heste, kvæghoveder, svin eller føl, kalve eller får, lam eller gris, hjort, råbukke, et par harer eller et knippe fuglevildt. Der

skulle dog ikke betales for kramsfugle eller andre små fugle, som den rejsende kan holde i hånden.

Brobyggeri

Ifølge Stifts-Tidende drøftede folk i Nykøbing Falster allerede i 1840 en broforbindelse til Lolland. Det var dog først i sommeren 1854, at spørgsmålet om hvorvidt færgefarten skulle erstattes af en egentlig bro blev rejst. Først i 1858 blev beslutningen endelig truffet, og arbejdet med at skaffe de fornødne midler blev påbegyndt. Brobyggeriet blev budgetteret til 155.000 rdlr. fordelt på forskellige bidragydere amt, kommuner, stat og postvæsen, den almindelige vedligeholdelse og drift skulle dækkes af bropenge. Det økonomiske puslespil faldt på plads og byggeriet blev gennemført. Den 4.juli 1867 blev broen indviet af kong Christian den Niende med familie.

Kong Christian den Niendes Bro var ved indvielsen Danmarks længste bro. Svingbroen, leveret af Burmeister og Wain, målte ca.40 meter i længden, den faste bro ca. 300 meter og dæmningen fra Lollands siden ca. 350 meter. Broen var både for gående og kørende.

Det må antages, at broen har betydet en øget

handel og trafik i Nykøbing. Med den lette adgang til Nykøbing, kunne de handlende nu lige så godt drage til Nykøbing som til Nysted eller Saksøbing. Vi ved, at på en enkelt torvedag i 1874 passerede 320 vogne på broen, og at den i 1872 åbnede 446 gange for sejlads. Dertil kom, at broen blev byens førende promenade.

Der er ingen tvivl om, at broen var medvirkende til, at den østlige del af Lolland fik en tættere tilknytning til Nykøbing og Falster.

III.

1.

Nykøbing F. og Sundby L. 1947. udsnit af Geodætisk Instituts kort.

2. Færgestedet i Sundby. Af C. Profft. Lolland-Falsters Stiftsmuseum.

Litteratur:

Brandt, Palle R.: Broen, byen og borgerne. 1867 Christian den Niendes Bro 1992. Nykøbing F. 1992.

Nørregård, Georg: Nykøbing på Falster gennem tiderne. Bd. 2. Nykøbing F. Kommune 1982.

Inspektør Poul Gerner Nielsen

1894 - 1963

af Grete Visby Nielsen

Poul Gerner Nielsen, der blev født og vokse op på anstalten i Saksøbing, var en lille uskyldig og from dreng, der i den grad beundrede sin far, Inspektør Rasmus Nielsen. Han var opfindsom og drillesyg, men det gik kun ud over de nærmeste. I en alder af 10 år stod han højt til vejrs på et stillads og råbte ned til sin far: »Far, hvis du siger jeg skal, springer jeg ned til dig.« Det hørte hans mor, Mathilde Nielsen, og besluttede i samme øjeblik, at Poul måtte på kostskole!

Det blev Birkerød kostskole, hvor Poul tilbragte otte år blandt forkælede rigmandssønner. Han blev drillet for sin lollandske accent, men omgivet af et panser af flabethed endte han med studentereksamen i 1913.

Efter studentereksamen påbegyndte han lægestudiet i København. Filosofikum fik han taget, men første verdenskrig kom imellem. Han gik ind i Akademisk Skyttekorps og ville gerne have forsvaret fædrelandet. Skuffelsen over den danske neutralitetspolitik var så stor, at han søgte til udlandet. Westenhof plantager i Malaysia havde brug for folk.

Poul Gerner Nielsen

Før afrejsen var han blevet forlovet med Præstedatteren fra Vignæs, Inga Boisen Jensen. Og den forlovelse kunne selv en hel verden i krig ikke bryde. I 1917, da krigen var på sit værste, rejste Inga over Atlanten, USA og Stillehavet til Østen for dagen efter landgang i Singapore at blive gift med Poul.

Efter et stykke tid i Malaysia rejste parret til Siam, hvor Poul blev leder af en Gummiantage. Årene i Østen var hårde for dem begge. Malaria var en hyppig gæst, men også kolera viste sit grimme ansigt: Det var årsagen til at deres andet barn, Sven, omkom i en alder af halvandet år. Deres første barn, Thyra (senere gift Tytte Botfeldt og formand for Terres des hommes) overlevede, men de måtte også opleve at miste endnu et barn ved hjemkomsten til Anstalten i 1921, Poul - opkaldt efter sin far - blev 17 dage gammel!

Inga har beskrevet deres oplevelser i bogen »Hjemliv i Østen«.

Poul og Inga rejste hjem til Anstalten. Inga for at føde og året senere Poul for at holde ferie sammen med sin far, der savnede ham frygteligt. Ferien blev imidlertid lang! Gummiantagen brændte og der blev brug for Poul på Anstalten som fuldmægtig gennem 10 år inden han afløste sin far som inspektør.

Tiden hjemme på Anstalten med domicil i Højens Have bragte to børn mere. Thor, den senere inspektør blev født i 1925 og Niels, der blev maskinmester på Oringe, blev født i 1930.

Første bungalow i Østen.

Årene som fuldmægtig var nok læretid til hans egentlige livsgerning som Inspektør. Ideerne var der og forholdet til hans far udvikledes ikke uden sværdslag. En par sandfærdige anekdoter fortæller det hele:

Poul tog »uhelbredelige«, fuldstændig sløve, urenlige patienter op af sengen Poul Theodor var en af dem. Nu var han oppe og arbejdede på Opsyn Lille-Jørgensens hold, »Det flyvende korps«. En dag mødte de overgartner Lentver, umiskendelig rødhåret. Poul Theodor hævede spaden med det største smil på ansigtet og sagde: »Nu skal jeg kraftedemig slå dig ihjel, din rødhårede avekat!« I stedet for at lave et stort nummer ud af det, sagde Lille-Jørgensen stille og roligt: Så, så Poul Theodor« – og så var det i orden.

Der var opstået en tyfusepidemi på Anstalten. Lægerne ville ikke anerkende, at det var Tyfus. De mente, at det var en slags influenza. Poul ringede til Seruminstituttet og gjorde opmærksom på, at han mente her var Tyfus. Så fik han selv lov til at tage prøver – og de viste sig at være positive!

Kredslægen blev forfærdet. Nu skulle der indrettes isoleringsstuer – en mandlig og en kvindelig med eget toilet og sygeplejerske. Poul satte hele systemet i sving med natten til hjælp kunne de næste dag – inden kredslægen kom igen – male det sidste penselstrøg! Poul Theodor, der havde ligget på bænken uden for porten til Anstalten, døde dog af tyfus!

Højen ca. 1930.

Forholdet mellem far og søn holdt dog, men da Rasmus Nielsen i 1933 gik af, fik Poul endelig »frie hænder«. Ringmuren forsvandt, den medicinske fængsling blev minimeret, patienterne kom op og gik ud!

Poul og Inga flyttede fra Højens Have til Runddelen på Anstalten.

I ly af minister Steinckes lovgivning blev Anstalten »beskudt« fra mange sider. Udflytningen af patienter kunne have ført til dens opløsning. »Det forbandede gartneri« og »det forbandede landbrug« var på nippet til at blive solgt fra, men Poul holdt fast og det lykkedes. Anstalten overlevede, dog under opsyn fra Oringe. Senere kom Anstalten med sine mangeartede tilbud til sin ret.

Fædrelandskærligheden fornægtede sig heller ikke under anden verdenskrig, men denne gang rejste han ikke ud. Poul blev på sin post og udnyttede den til på alle måder at byde tyskerne modstand. Han tog aktivt del i modstandsbevægelsen, organiserede illegale aktioner, skaffede jøder til Sverige, gemte flygtninge på Anstalten mm..

Pouls »panserede flabethed« gjorde ham til

Inga og Poul Gerner Nielsen ca. 1940.

en avanceret provokatør. En modstandsmand skulle via Storstrømsbroen til Sverige og henvendte sig på Anstalten. Poul iførte ham patienttøj og hentede en patient, som han sagde skulle til Oringe for at blive aflivet! Patienten gik naturligvis amok og Anstaltens bil havde med dette selskab ikke vanskeligt ved at passere vagterne på Storstrømsbroen ... På selve broen kunne Poul ikke dy sig for

at provokere. Den gamle Ford kunne eftertænde og med lidt behændighed bringes til at lyde som et maskingevær. De tyske vagter sprang for livet ...

Poul igangsatte også inddæmning af 40 tdr. land langs Saxkjøbing Fjord. Formålet var at afholde arbejdskraft fra at tage til Tyskland.

I slutningen af krigen blev Poul taget af Gestapo og sat i Vestre Fængsel. Dommen lød på to års tugthus. Han blev dog overflyttet til Horserød. Opholdet tog så hårdt på ham, så en overlæge senere igen fik ham overført til psykiatrisk afdeling på Rigshospitalet.

I bogen »Gæst hos Gestapo« fortæller Poul hele sin historie under krigen.

Inspektørgerningen udfyldte Poul til bristepunktet. Anstalten var hans liv - respekteret og elsket af mange. Frygtet af få, som ikke kendte ham! Under krigen var gartneren Aggerholm på ferie i Jylland. Der kørte ikke tog, tyskerne havde beslaglagt dem. Aggerholm kunne derfor ikke nå at komme på arbejde til tiden. Aggerholm ringede hjem. Inspektørens eneste kommentar var: »Mangler De penge?«

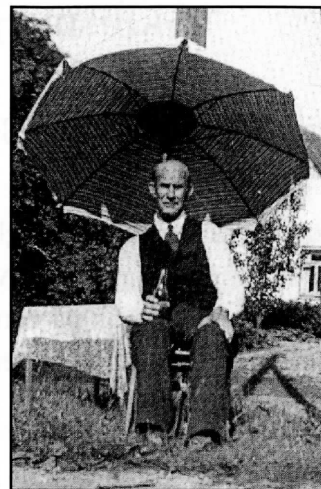
Poul nærede stor kærlighed til det danske farvand og sejlede havene tynde i sejlbåden »Britta«. Og mange kom med - ikke bare familie og venner men også familieplejepatienter. Marinus, en sindslindende og småt begavet patient, fik status som altnuligmand og var med på mange togter.

Poul »ejedede« Smålandsfarvandet, men forvaltede ejendomsretten aldeles kollektivt – jo flere jo bedre!

En anden familieplejepatient, »Fred-er-ikke« fik Runddelens køkken som sit »rige«. Hun bragte også vandgrød på sengen hver morgen. Hun havde stemme som et rustent tågehorn og når døren til soveværelset var lukket råbte hun: »Nåh!, så kommer jeg igen om 10 minutter – hvis det er **det**!

Anekdoterne er utallige. Da Poul selv syntes livet gik på hæld blev det familien lidt for meget. Til hans fødselsdag lød første vers:

Nu er det slut, hr. Inspektør
Med løbehjul og janter,
Om end de ord er skrevet før,
med den slags ej man fjanter.
Nu er du tresindtyve år,

Marinus ca. 1960

Nu hænger alt og slasker.
Med stormskridt du mod graven går
du lange lemmedasker.

Da det ni år senere blev alvor måtte Poul se begge sine ben amputeret. Alligevel nærede han større omsorg for andre end for sig selv.

Marinus kom til hans dødsleje og Poul forsøgte at trøste ham: »Marinus, jeg skal dø nu, men når du en gang også skal samme vej, så mødes vi jo igen!« Marinus svarede: »Neej Hr. Inspektør! Neej Hr. Inspektør! Jæ ska under alle omstændigheder i himlen!«

Skibsmæglerne i Saksøbing havn 1910 - 2006

af Jesper Bacher og Hans Bech

De mange travle trafikanter, der daglig passerer broen over Saksøbing å ved havnen, kan ikke undlade at kaste et blik på den smukke bygning der indtil 1. juli 2006 fungerede som hjemsted for mæglerkontoret.

Oprindelig var denne bygning toldkammer, men ved toldvæsenets fraflytning fra Saksøbing overgik den til kommunen, der udlejede til kontor for arbejdsgiverkontrol og arbejdsanvisning og endvidere fik placeret havnekontoret i en del af bygningen. Senere blev der mageskiftet mellem havnen og mæglerkontoret, idet mægleren, der havde haft kontor på Saksøbing siden af åen ønskede mere plads og købte bygningen af Saksøbing kommune, der til gengæld overtog det tidligere mæglerkontor, hvor havnefogeden fik til huse. Der er nu tale om, at mæglervirksomheden i løbet af 2006 er flyttet til Nykøbing Falster havn og med det som baggrund har vi besluttet at fortælle lidt om mæglervirksomheden ved Saksøbing havn gennem næsten 100 år.

Af de kilder vi har kunnet fremskaffe fremgår det, at der var skibsmægler ved Saksøbing havn i 1875, idet daværende kærner samtidig fungerede som mægler. Men i en periode derefter var der ikke mægler ved havnen og først i 1910 blev der ansat en skibsmægler med statsautorisation. Det var den 30-årige Bertram Nielsen, der fungerede i denne funktion, der har ligget tæt på sukkerfabrikkens etablering i 1910, hvor skibsfarten på Saksøbing havn blev øget meget betydeligt.

Skibsmægler Bertram Nielsen døde i december 1918 og byrådet averterede herefter efter en ny mægler, der kunne bestride opgaven på Saksøbing havn.

Det blev skibsmægler Holger Kristiansen, der blev antaget og som tiltrådte i februar 1919. Holger Kristiansen var uddannet hos Det kendte Skibsmæglerfirma Rechner & Thomsen i Ålborg, hvor hovedårsagen til hans ansættelse som elev var det faktum,

at han var i besiddelse af en cykel, som han oven i købet var stand til at betjene.

Efter endt uddannelse havde Holger Kristiansens bl.a. ansættelse som fuldmægtig hos flere forskellige skibsmæglervirksomheder både i Aalborg og Nakskov og var i perioden 1/5 1912 til 1/5 1913 ansat hos skibsmæglerfirmaet Stones & Scott i Königsberg i det daværende Preussen. Efter hjemkomsten til Ålborg i 1912 arbejdede Holger Kristiansen som fuldmægtig indtil 1. februar 1919, afbrudt af 2 års tjeneste ved marinen som værnepligtig.

Skibsmægler Holger Kristiansen fik en lang karriere i Saksøbing og drev mæglerkontoret med stor dygtighed og til tilfredshed for såvel de virksomheder, der benyttede ham som de skibe og søfolk, der var hans daglige kunder.

Han byggede det lille mæglerkontor, der lå mellem havnebanen og åen, og herfra kunne man holde øje med trafikken på havnen og med de skibe, der skulle lastes og losses.

Frem til Storstrømsbroens indvielse var Holger Kristiansen forretningsfører på rutefarten

Holger Kristiansen

Saksøbing-Fejø-København, dog var hans primære opgave jo som skibsmægler, der på daværende tidspunkt skete med beskikkelse ved kongelig stadfæstelse. Grunden hertil lå i det faktum, at skibsmæglerens primære opgave bestod i servicering af de skibe, der anløb havnen samt relationen til de offentlige myndigheder såsom toldvæsen etc.

Når et skib anløber en havn er skibsmægleren ikke alene skibets »mand« i havn, der sørger for at hjælpe skibene i forbindelse med bl.a. proviantering, besætningsskift, samt sørge for relevante informationer til lasteejere, modtagere, afskibere, lodser og myndigheder – men også er ansvarlig i relation til udfyldelse af dokumenter (det være sig tolldokumenter, dokumenter der beskriver den tid, der er blevet benyttet til laste-og losseoperationer, samt dokumenter til havnemyndigheder. Samtidig er en skibsmægler ansvarlig for inddrivelse af skibs- og vareafgifter til havnens ejer (kommunen).

I mange små havne står skibsmægleren tillige for stevedore (lastning og losning af skibene) , hvilket specielt tidligere betød, at man skulle mønstre havnearbejdere, der hver morgen mødte på havnen i håbet om at der var skibe, der skulle lastes eller losses.

I relation til dette arbejde beskæftigede Holger Kristiansen sig også med befragtning.

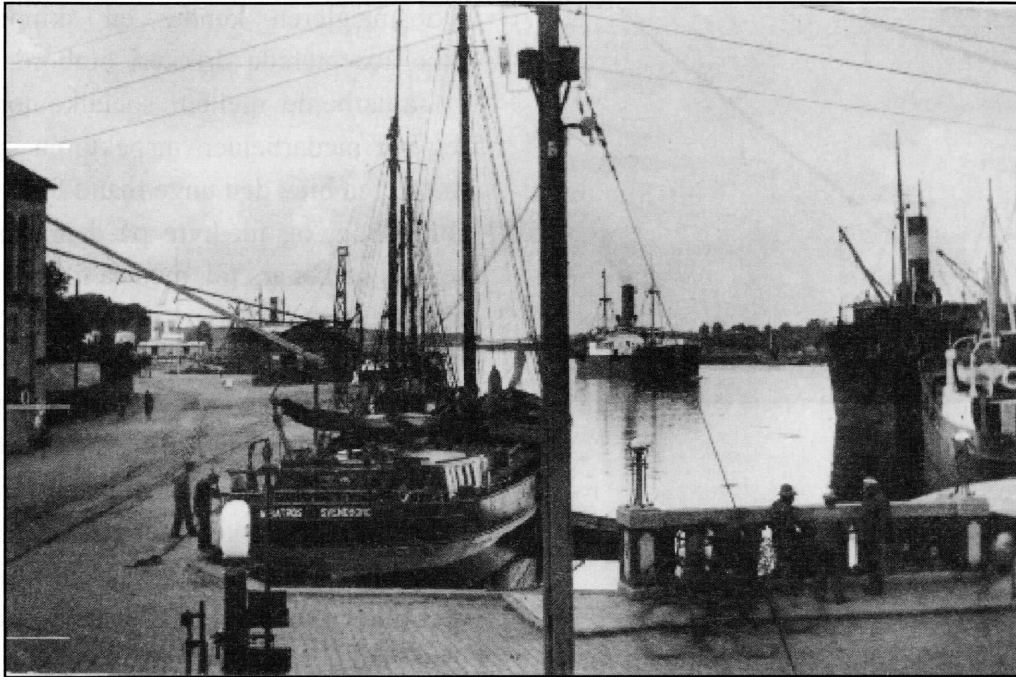
Ud fra sit kendskab til rederiernes skibe samt deres position/størrelse etc. er en skibsmægler i stand til at finde passende fragter til diverse ladningsejere. Typisk for Holger Kristiansens virke indenfor dette felt var

befragtningen af coastere, der primært var beskæftiget i indenrigsfart og i Østersøen.

En skibsmæglers arbejdsdag var og er som en blandet landhandel – søfolk og havnearbejdere skulle hentes på byens beværtninger – medicin mod diverse sygdomme afhentes på apoteket og i Holger Kristiansens tid kunne mægleren tillige sørge for mønstring af søfolk – bl.a. fik nu pensionerede Lods i Saksøbing, Hans Bacher, sin første hyre via Holger Kristiansen.

Da mægler Holger Kristiansen i 1944 fejrede 25 års jubilæum kunne han se tilbage på en meget aktiv periode, hvor han også havde fået stor indflydelse, på det lokale samfund, idet han var medlem af H.I. foreningens bestyrelse, Marineforeningens bestyrelse, Arbejdsgiverforeningen for Saksøbing havn, hvor han var formand, og arbejdsgiverforeningen for Lolland Falster. Endvidere var han fra 1937 medlem af Saksøbing Byråd.

Men Holger Kristiansen fortsatte virksomheden, og sønnen Erik Kristiansen blev uddannet på kontoret ved Saksøbing havn og bestod senere sin eksamen som statautoriseret skibsmægler, og han fik sin bestalling

Sakskøbing havn

i 1954 og fortsatte herefter som fuldmægtig ved faderens virksomhed. I årene under 2. verdenskrig blev der eksporteret store mængder sukker fra Sakskøbing til Sverige og Finland, der kom endvidere kul til sukkerfabrikken, der hvert år brugte 15-20.000 tons kul, og der blev også eksporteret store mængder af brænde til de gasgeneratorer som bilerne brugte under krigen. Men også træ til tømmerhandelen og gødning kom ind, ligesom der blev eksporteret korn fra Sakskøbing havn.

I 1924 etableredes en BP tank afdeling på Sakskøbing havn, og den blev en stor kunde for havnen og selvfølgelig også for mæglervirksomheden. Desuden kom der sten til asfaltfabrikken, så der var nok at gøre for de på kontoret ansatte og ligeledes for de mange arbejdere, der bistod ved losning og lastning under ledelse af mæglervirksomheden.

Mægleren kunne mere end sørge for varene rette ankomst og afskibning, han havde også

Mæglerkontor ved åen

menneskeforstand, herom kan der fortælles en lille historie.

På pleje- og behandlingshjemmet, som man dengang kaldte anstalten, modtog man ofte personer, som på grund af alkoholisme ikke mere kunne klare hverdagen. Her var ankommet en ung mand, som havde været sømand, men som nu måtte under behandling på pleje- og behandlingshjemmet. Inspektør Poul Gerner Nielsen rettede henvendelse til socialkontoret og sagde, at han syntes det ville være en god ide, hvis man kunne få den unge mand, der nu var ved at være klar til at gå på arbejde igen ud at sejle, men det var selvfølgelig farligt, hvis han kom med på et skib, hvor øllerne kunne skaffes let.

Skibsmægleren kendte en skipper, som ikke accepterede drikkeri ombord, og ved et samarbejde mellem socialkontoret hvor jeg var medarbejder, inspektøren og skibsmægleren blev den unge mand forsynet med søfartsbog, og fik hyre på denne båd. Her sejlede han et års tid, men så fik han hyre på et af de større rederiers skibe og kom videre og ud i den store verden og sejlede blandt andet på Stillehavet mellem USAs vestkyst Japan. Her blev han gift med en japanerinde og bosatte sig i Kobe, mens han fortsat sejlede. Imidlertid skete der det, at han på et tidspunkt lå i Dallas Texas en nytårsaften, og sammen med sine kollegaer på skibet var gået med i byen. Her fortsatte man for længe med festlighederne og nåede ikke tilbage til skibet skulle sejle, og han blev agterudsejlet. Her stod den nu lidt slukørede sømand, skibet var sejlet med pas, papirer, tøj og det hele. De amerikanske myndigheder satte ham ombord på den første båd, der skulle til Europa, og han måtte så vaske tallerkner på en båd, der anløb Antwerpen, hvor han gik i land og med de penge han havde tjent kunne få en billet til Puttgarten, hvor han kom over med færgen til Rødby og ringede om, han kunne komme til Saksøbing. Da han kom til Saksøbing socialkontor, talte jeg med ham

igen efter nogle år. Han kunne huske os og bad nu om hjælp, til at komme til søs igen og komme tilbage til Kobe. Det lykkedes igen med skibsmæglerens hjælp og jeg har ikke senere hørt om, hvorledes det er gået denne person, men det vidner om en interesse for mennesker, jeg synes var meget spændende.

Da Holger Kristiansen i 1961 blev 70 år, fik sønnen Erik overdraget virksomheden, der på daværende tidspunkt via Holger Kristiansens nære relationer til De Danske Spritfabrikker havde befragtningen af melasse fra Sukkerfabrikkerne til Spritfabrikkerne samt en kølebil til transport af gær til Sjælland og Lolland-Falster.

Erik Kristiansen kørte virksomheden videre men i midten af 70'erne blev Erik Kristiansen desværre syg og bad i den forbindelse Mægler Pedersen fra Marquardt & Tornøe i Nykøbing Falster, om de kunne assistere. Mægler Pedersen havde da en tidligere reserveofficer, Klaus Winther, ansat som lærling, der kunne afhjælpe i Sakskøbing. Kort efter hans ankomst afgik Erik Kristiansen desværre ved døden og Klaus Winther blev derefter bestyrer af virksomheden for Fru

Kristiansen, og da ingen af Erik Kristiansens børn ønskede at videreføre firmaet, købte han virksomheden.

I 1980 erhvervedes den tidligere omtalte toldbygning, der blev indrettet til mæglerkontor, og Havnefogeden flyttede så ind i det gamle mæglerkontor, der i dag er grillbar.

Virksomheden udbygges i de følgende år; der indkøbes i firmaet en mobilkran til havnen i Sakskøbing, da de af kommunen ejede kraner ikke kunne opfylde kravene til hurtigere løsning – og på opfordring af De Danske Spritfabrikker investeres der tillige i et kølehus til opbevaring af gær for videre-transport i nu 2 køletrailere og en kølebil.

Samtidig udbygges forholdene til De Danske Sukkerfabrikker. Holger Kristiansens Eftf. styrer Rederiets Simonsens 2 skibe (Brosund & Grindal), der primært er beskæftiget med melassetransporter – og qua relationerne derigennem overtager firmaet tillige befragtningen af sukkerfabrikkernes transporter af kul, kalksten, cinders og foderpiller, hvilket i dag også udføres af firmaet.

Med oprettelsen af et kontor i Nakskov i

1987, via et kort intermezzo Vordingborg fra 1988 til 1992, og med starten af kontoret i Nykøbing Falster i juni 1992 udbyggedes firmaets interessesfære indenfor klarering og stevedore på Lolland Falster.

Samtidig begyndte man tillige at fokusere på befragtning af tankskibe over hele verden, hvilket sammen med andre uoverensstemmelser førte til et brud med Rederiet Simonson i 1987, der gennem deres indtjening via melassefarten på daværende tidspunkt havde indkøbt yderligere 2 skibe. Dog forblev melassekontrakten hos Holger Kristiansens Eftf., hvor den stadig i dag administreres fra.

Befragtningen af tankskibe i den store verden, hvor firmaet nu bliver kendt som Krisax – (firmaets telex adresse) griber om sig og tiltrækker interesse fra mange redere både herhjemme og i udlandet. I 1991 henvender en færørske reder sig og beder firmaet befragte sit 1000 tons store tankskib »TORA« og i 1994 starter et samarbejde med en norsk reder, der efter i første omgang at have overdraget 2 skibe til firmaet – i løbet af 1990'erne overdrager i alt 14 skibe i management til Holger Kristiansens Eftf.

Toldboden - mæglerkontor

Den færørske reder køber yderligere et skib og med yderligere tilkomne redere styrer virksomheden over 20 tankskibe i størrelsen 1000- 30.000 tons, der sejler over hele verden med alle slags flydende varer – fra kemikalier, syre, produktolier til vegetabiliske olier, sprit, vin ja sågar rom fra Karibien. Arbejdet med disse skibe ligger ikke umiddelbart indenfor Klaus Winthers interesser – men med Morten Olsen og Jesper Bacher (begge udlært i virksomheden og med erfaringer fra h.h.v. Singapore og Hamborg), Jørgen Koch, der forlader firmaet i 2000 og den i 1994 fra Spanien tilkomne Luis Bernat i spidsen, opnår Krisax et ry som specialister indenfor befragtning af ældre tonnage og bliver for alvor en magtfaktor i det internationale tankmarked.

I 1992 overtager firmaet transporten af al gær i Danmark og i midten af 90'erne overtager man virksomheden Klein i Viborg, indkøber splinternye rustfrie tanktrailere med tilhørende trækkere, åbner kontor på Spritfabrikken i Ålborg og starter med transport af finsprit, Gammel Dansk, vin og andre flydende levnedsmidler.

Holger Kristiansens Eftf. overtager tillige hvervet som havnefoged i Sakskøbing, men lukningen af Sakskøbing Sukkerfabrikken er naturligvis et hårdt slag for Sakskøbing Havn, og efter at asfaltfabrikken L.F.V. flytter al produktion til Maribo og dermed tager deres skærver ind via Bandholm, sammenholdt med at Skibsværftet ophører med deres nybygninger, besluttet det af Kommunen at lukke havnen som trafikhavn. En epoke i Sakskøbing ophører, men satsningen på befragtning og de andre aktiviteter betyder, at Holger Kristiansens Eftf. ikke rammes vitalt.

I år 2000 påbegyndes generationsskiftet i Holger Kristiansens Eftf. Efter omkring 25 år i Sakskøbing ønsker Klaus Winther at træde tilbage og overlade virksomheden til sine 3 partnere; Morten Olsen, Jesper Bacher og Luis Bernat. Da de 3 som nævnt primært

er shippingfolk afhændes Vognmandsforretningen i Ålborg til G.O. Transport. Virksomheden i Ålborg beholder dog stadig firmanavnet, og lastbilerne ses den dag i dag stadig med firmaets logo kørende rundt på de danske og udenlandske veje.

I 2002 er generationsskiftet en realitet og nye mål sættes. De internationale krav til tankskibe skærpes, så Krisax flåde reduceres, som skibene når en for farten for høj alder. Firmaet ønsker at udvikle sig til også at indeholde rederidrift – så i sommeren 2005 indkøbes det 6200 tons store tankskib »NORTHICA« og i begyndelsen af 2006 udvides med 8000 tonneren »BOW ANTISANA« og flere indkøb er i støbeskeen. Samtidig er nyere skibe kommet under firmaets vinger.

I forbindelse med kommunesammenlægningen og ønsket om at styrke firmaets kontor i Nykøbing Falster, samt få eget loft over hovedet, erhverves i 2006 Ø.A.'s tidligere Landbrugsbutik på havnen i Nykøbing Falster. De gamle lagerbygninger istandsættes og 1. juli 2006 flytter firmaet fra Toldbygningen i Sakskøbing. En epoke er slut – en ny kan begynde – dog vil relationerne til Sakskøbing bestå i kraft af det specielt i udlandet nu så kendte firmanavn KRISAX.

Beretning

Lokalhistorisk forening

af Flemming Bendixen

Bestyrelsens beretning aflagt ved generalforsamlingen den 21.februar 2006 på Saxenhus v. formanden Flemming Bendixen.

Årets gang.

Medlemstallet: Som noget ret usædvanligt kan vi i år glæde os over en lille fremgang i medlemstallet fra 399 til 402. Tallet dækker over en afgang på 21 men så har vi fået 24 nye medlemmer. Vi håber, at det er en tendens vi kan regne med fremover – men lad os nu se.

Foreningsåret begynder og slutter med generalforsamlingen. I fjor holdt vi den også her på Saxenhus. Desværre blev vores indlægs- holder lektor Jens Jørgensen, Slagelse i sidste øjeblik forhindret i at komme, men det lykkedes os at overtale Kirsten Vilstrup Møller til at komme og fortælle om sin lokale barndom og opvækst i Vignæs, så vi blev reddet på målstregen.

I år har vi været i samme situation. Mon det er en epidemi vi er løbet ind i ?

Året 2005 var vores jubilæumsår. Den 11.marts markerede vi, at det var 25 år siden, at initiativrige og fremsynede mænd og kvinder satte gang i det lokalhistoriske foreningsarbejde.

Vi holdt en reception her i disse lokaler. Det blev en rigtig god dag. Fremmødet var flot både fra medlemmer og mange gæster. Museumsinspektør Ulla Schaltz fra Stiftsmuseet kom med et interessant indlæg om betydningen af det lokalhistoriske arbejde, og vi fik mange fine gaver, bl.a. en velkommen check fra kommunen.

Så gik det ellers slag i slag med arrangementer hen over sommeren og efteråret. Vi lagde ud med en aften om vore slægtsnavne den 20.april. Navneforsker Michael Lerke Nielsen fra Københavns Universitet fortalte os om vore efternavne. Deres historiske og geografiske oprindelse, og især en meget interessant undersøgelse over hvor mange navnebrødre og - søstre vi har. Det var en rigtig interessant aften.

Historiens dag den 22. maj var et landsomfattende arrangement sat i værk af Kulturarvstyrelsen. Vi hoppede med på vognen og fandt 3 historiske steder, som man kunne besøge i løbet af dagen. Det blev nu ikke den store succes. Vejret var med os og emnerne var også gode nok, men opbakningen fra Kulturarvsstyrelsen lod noget tilbage at ønske, og en enkelt misforståelse betød beklageligvis, at en del medlemmer ventede forgæves i Soesmarke.

Igen i år lægger man ud med en historiens dag fra Kulturarvstyrelsens side, men da det er et ret ressourcekrævende arrangement og interessen blandt vore medlemmer er beskednen, har vi i bestyrelsen besluttet at forbigå dagen i tavshed i år.

Så havde vi mere held med os den 28.maj da vi i strålende forårsvejr markerede 60 året for Danmarks befrielse med et møde ude på Berritzgaard. Lensbaron Fr.Rosenørn-Lehn tog gæstfrit imod den store flok. I den smukke riddersal fortalte lensbaronen levende om godsets og slottets historie og Hans Bech fulgte op med en beretning om begivenhederne, der udspillede sig lokalt for 60 år siden. Det var særdeles interessant, men desværre var der kun ståpladser i rid-

dersalen. I den stegende varme blev det lidt for meget for enkelte af vore medlemmer, så der blev åndet lettet op da vi efterfølgende fordelte os i parken med kaffen i skyggen af de smukke rododendronbuske, der i dagens anledning stod i fuld blomst. Vi skylder lensbaron Fr.Rosenørn-Lehn stor tak for den gæstfrihed han viste os.

Lørdag den 21.august holdt vi sommerudflugt til Borgø med »Anemonen«. Vi havde en dejlig tur og museumsinspektør Leif Plith Lauritsen fortalte om de igangværende udgravninger på øen. Vi havde madkurvene med og spiste frokosten i sommersonne på plænen ved Frilandsmuseet. En dejlig familieudflugt i flot vejr.

I september arrangerede vi en vandring på vores lokale kirkegård med stop ved en række af byens kendte personers gravsteder. Her fik vi et indtryk af de farverige og indflydelsesrige personer, der i nyere tid har præget vor bys udvikling.

Den 27.oktober havde vi temaet »Det frugtbare land« på programmet. Forfatteren Jørgen Lind kom for at fortælle om sine studier med at finde ud af hvorledes vores landsdel

har været beskrevet og opfattet gennem tiderne. Det blev nu ikke helt det emne aftenen kom til at handle om, men derimod om indlægsholderens store lidenskab for gamle landkort, som han dels viste os på overhead og dels i original. Interessant nok – men altså bare noget andet.

Det arrangement som vi i årets løb har været mest spændt på, og som har krævet mest tid at sætte i værk og været meget ressourcekrævende, var besøget af bykritikeren og forfatteren Peter Olesen, der den 22. november kom for at se på Saksøbing gennem sine kritiske briller.

Et arrangement som vi ikke turde binde an med alene. Vi fik et forbilledligt samarbejde med Handelsstandsforeningen og Håndværker- & Industriforeningen og takket være et flot tilskud fra Brandsocietetsfonden turde vi gå i krig med opgaven.

Det blev en spændende og vellykket dag. Omkring 130 mennesker samledes om aftenen i festsalen på Saxenhøj for at høre og se, hvad Peter Olesen havde fået ud af sin byvandring med kameraet samme eftermiddag, ledsaget af bl.a. Rene' og Torben Ryder.

Og der var både ris og ros til byen. Nogen

fik at vide, at de boede i et »ikke hus« og andre at de havde »barnevogns kalecher« over deres vinduer. Megen ros til mange af vore gamle villaer og bygninger, alt givet med et humoristisk glimt i øjet.

Alt i alt en succes der takket være det store fremmøde også kom til at hænge nogenlunde sammen økonomisk.

Det var de tilbud vi har valgt at give til Jer i det forgangne år, og som I har bakket helt pænt op om.

I efteråret besluttede vi endvidere i bestyrelsen at hædre vort mangeårige bestyrelsesmedlem og inspirator Herman Hansen ved at udnævne ham til æresmedlem. Det gjorde vi ved en lille højtidelighed i hans lejlighed på »Kildebo« med repræsentation fra bestyrelsen og fra Arkivet. Noget han blev meget glad og rørt over.

Kontingentsystemet:

Mange medlemmer har med rette klaget over, at man med det nuværende opkrævningssystem for kontingent, skal betale et ublu gebyr, hvis man bruger postgiro.

Vi finder klagerne helt berettiget og har arbejdet på at finde et mere smidigt og

billigt opkrævningssystem til kommende sæson. Vi har undersøgt muligheden via PBS-service, men det er ikke økonomisk attraktivt. I stedet har vi nu fået en ordning med vort pengeinstitut »Sparekassen Lolland« så alle gebyrfrit kan betale deres kontingent til os i sparekassen.

Fremtiden:

Vi tager nu hul på en ny sæson og programmet for årets første del er udkommet. Jeg vil ikke her komme nærmere ind på de enkelte arrangementer, men blot nævne, at vi også er i fuld gang med at planlægge en række tiltag i forbindelse med, at vi kan markere at Sakskøbing nu har eksisteret som købstad i 775 år. Det sker i samarbejde med Handelsstandsforeningen og Håndværker- & Industriforeningen. Uden at gå i detaljer kan jeg godt afsløre, at hovedattraktionen fyrer vi af fredag den 4. august, og at der efter løbende hen over august måned vil blive en række forskellige aktiviteter sluttende i samarbejde med »Lys over Lolland«.

Et af formålene er selvfølgelig at sætte fokus på vores by. Selv om vores kommune forsvinder ved årsskiftet, så er vi en del, der regner med, at byen fortsat vil bestå!

Det rejser et andet problem: Hvad skal der ske med vores lokale forening fremover?

Dette spørgsmål har optaget os en del. Vi kan ligeså godt se kendsgerningerne i øjnene. Set over en årrække daler medlemstallet, og vores kommune forsvinder i den store fusion. Kan vi blive ved med at køre som hidtil, eller skal der fornyelse til?

Da vore naboforeninger i Nysted og Toreby står over for samme udfordring, har vi haft en uformel drøftelse af, om der er basis for en eller anden form for formaliseret samarbejde mellem os. Vi ville i så fald dels få en større medlemskreds, men også et bredere inspirations og arbejdsgrundlag. Desuden er der en opgave med videreførelse af vort årsskrift. Men det vil Hans Bech nok redegøre for senere i aften.

Ved det første møde er vi blevet enige om 2 ting: Vedr. årsskriftet skal tanken om et fælles årsskrift for de lokalhistoriske foreninger på Østlolland vurderes i de tre foreningers bagland. Er melding positiv nedsætter vi et fælles redaktionsudvalg til at forberede et skrift i 2007.

Det andet er et forslag om et samarbejdsud-

valg mellem de 3 foreninger der skal foreslå nogle få fælles arrangementer i årets løb, samt koordinere foreningernes aktiviteter, så vi ikke falder over hinanden.

Det må så hen ad vejen vurderes, om der er basis for en regulær fusion til én fælles lokal-historisk forening på Østlolland.

Jeg hører gerne Jeres mening om forslagene i aften.

Men indtil videre kører vi altså videre som vanligt. Vi har i årets løb holdt 5 møder i bestyrelsen. Alle præget af godt humør og

en positiv holdning til at gøre en indsats for foreningen.

Frivilligt og ulønnet arbejde med alle de gøremål der kræves, for at få en forening til at fungere, får man kun folk til, hvis der følger en positiv opbakning fra medlemmerne med. Det syntes jeg at I giver os ved at møde pænt frem til arrangementer vi har tilbudt.

Jeg håber at det også kommer til at gælde for den sæson vi nu er i gang med.

Tak til Jer alle – ikke mindst de trofaste bestyrelsesmedlemmer.